

NaderBekeken

Beter zicht

Verder in dit nummer o.a.:

- Wat Luther zei
- Oecumene van lijden
- Gezegend leven

GS: NGK & M/V

Een goed leven

Schriftlicht

Frans Wisselink

De Micha-beweging plant jaarlijks in de maand oktober een Micha-zondag. Hoe wil God dat we omgaan met zijn schepping? Van de profeet Haggai kun je hierover het nodige leren.

*'Dit zegt de HEER van de hemelse machten:
Alles wat deze mensen offeren is onrein,
maar vanaf vandaag zal ik jullie mijn zegen geven.'* (Haggai 2:10-19)

Een rein leven

Haggai stelt een paar vragen over rein en onrein. Zijn vragen zeggen ons eigenlijk niks, want het gaat over problemen waar wij helemaal niet mee zitten. Met offervlees hebben we niet meer te maken en daarom kunnen we niets met de vraag of ander eten door dat offervlees 'heilig' wordt. Datzelfde

geldt voor de vraag of eten onrein wordt als het opgepakt wordt door iemand die een dode heeft aangeraakt.

Bij 'rein' en 'onrein' denken wij vooral aan reine en onreine *dieren*. God had tegen Israël gezegd dat sommige dieren *rein* waren: die mochten ze eten en die mochten ze ook als offer aan God brengen. En andere dieren waren

Haggai

In het jaar 520 voor Christus heeft Haggai vier keer iets te melden aan de inwoners van Jeruzalem. Het is blijkbaar zijn taak om de mensen na hun terugkeer uit Babel te begeleiden en te ondersteunen in het moeizame proces van de tempelbouw.

De eerste keer komt hij met verwijten (zie Hag. 1). Ze zetten God niet op nummer één en dat is helemaal fout. Omdat ze God niet op nummer één zetten, hebben ze een moeizaam leven waarin alles tegenzit. Vandaar zijn oproep: Besef toch dat je in alles van God afhankelijk bent en ga vanuit dat besef leven; zo zet je God op nummer één! Dat is zijn oproep aan de mensen en daarbij herinnert hij aan Gods belofte: Ik ben bij jullie. De tweede keer komt Haggai met een bemoediging

(zie Hag. 2:1-9). Ze hebben een begin gemaakt met de herbouw, maar het werk valt de mensen zwaar tegen. God ziet dat wel en daarom stuurt hij Haggai erop uit om ze te bemoedigen. Ze krijgen te horen: houd vol. Haggai onderstreept daarbij Gods belofte: mijn Geest woont bij jullie.

De derde keer kondigt Haggai een goed leven aan (zie Hag. 2:10-19). God geeft een rein leven dat gezegend is. De vierde keer belooft Haggai een grote toekomst (zie Hag. 2:20-23). God herinnert zich de belofte aan David. Hij zal alle legers in de pan hakken en zo aan al het geweld een einde maken. En via Zerubbabel (die zijn dienaar mag zijn) zal God de mensen stempelen als zijn eigendom.

onrein, varkens bijvoorbeeld: die mochten ze niet eten en die mochten ze ook niet als offer aan God brengen (Lev. 11). Maar bij 'rein' en 'onrein' moet je ook denken aan bepaalde *ziektes*. Wie melaats is, is onrein en mag geen contact hebben met andere mensen. Wie bloedingen heeft, is onrein. En dat is besmettelijk (Lev. 13-15). Als er een baby geboren wordt, is de moeder onrein: bij de geboorte van een jongen duurt dat veertig dagen en bij de geboorte van een meisje zelfs tachtig dagen (Lev. 12).

Voor je gevoel is dat de wondere wereld van het Oude Testament die voorbij is. Jezus zegt tegen zijn leerlingen, vlak voordat Hij gevangengenomen wordt: 'Jullie zijn al rein door alles wat ik tegen jullie gezegd heb' (Joh. 15:3). De woorden van Jezus maken zijn leerlingen dus rein. En later krijgt Petrus te horen dat hij alle dieren mag eten omdat God ze rein heeft verklaard (Hand. 10:15). Alle oude voorschriften over rein en onrein zijn dus afgeschaft. Maar de strekking daarvan is nog steeds van kracht. Want 'rein': dat is alles wat in overeenstemming is met de bedoeling van de schepping. Maar 'onrein': dat is alles wat Gods schepping afbreekt. Je bent 'onrein' als je leeft in strijd met de bedoeling die God met de schepping had. Je bent ook 'onrein' als je geen oog hebt voor dieren en planten. Dat is de strekking van 'rein' en 'onrein' in onze tijd.

De priesters beantwoorden de vragen van Haggai. Volgens hen heeft offervlees geen positieve uitwerking op gewoon eten. Reinheid is dus niet besmettelijk. En volgens de priesters maakt iemand die in contact is geweest met een dode en die daarna eten gaat halen, dat eten onrein. Onreinheid is dus wel besmettelijk.

Haggai trekt daaruit een heftige conclusie. Als jij onrein bent, is alles wat je doet onrein. Zelfs wat normaal gesproken rein is, is onrein als jij onrein bent. Als je niet eerlijk staat tegenover God, kun je dat niet recht breien door een paar goeie dingen te doen, zelfs niet door regelmatig een offer te brengen aan God. Dat betekent dat je zonde niet kunt 'afkopen'. Het draait niet om

wat je doet, maar om wie je bent. Niet door offers te brengen word je rein. Het gaat om je hart; het gaat om je levensrichting; het gaat om je houding; daar moet verandering in komen.

Het brengt je tot gebed. Je kunt daarbij een voorbeeld nemen aan Psalm 51. In die psalm gaat het over David die seks heeft gehad met zijn buurvrouw en nu God smeekt om vernieuwing. Die psalm gaat over jou en mij. Het gaat in Psalm 51 niet alleen over foute seks. Het gaat over 'onrein' leven in het algemeen, over leven zonder respect voor Gods schepping. David bidt: 'Scheep, o God, een zuiver hart in mij [een rein hart], vernieuw mijn geest, maak mij standvastig, verban mij niet uit uw nabijheid, neem uw heilige geest niet van mij weg. Red mij, geef mij de vreugde van vroeger, de kracht van een sterke geest' (Ps. 51:12-14). God moet je geven wat je van jezelf niet hebt: een rein hart. Je kunt niet door flink bezig te zijn jezelf rein maken. God moet het doen. Dat is de doorgaande lijn van het Oude Testament naar het Nieuwe Testament. Bij God kun je terecht. Aan Hem mag je vragen om een rein hart zodat je *rein* leeft.

Een gezegend leven

Volgens Haggai krijg je daardoor een goed leven. Haggai kondigt het plechtig aan. Tot nu toe viel de oogst tegen: de opbrengst was steeds veel lager dan ze hoopten en verwachtten. Maar vanaf nu is het anders. Omdat hun houding veranderd is, krijgen ze werkelijk een goed leven.

Wat moet dat bemoedigend zijn geweest voor de mensen in Jeruzalem. Wat moet het fijn zijn geweest voor Haggai om deze belofte van God door te geven aan zijn volksgenoten.

Zijn woorden worden op een vreselijke manier misbruikt. In de Verenigde Staten zijn predikers die zeggen: Wil je rijk worden? Dan moet je God dienen! Zelf zijn ze zo rijk geworden dat ze niet meer hoeven te *wandelen* met God maar kunnen *vliegen* met God (in hun privéliegtuig). In hun dure maatpakken gaan ze erop uit met hun boodschap van succes. Ze trekken ook

NaderBekeken

GS: NGK & M/V

Schriftlicht

Een goed leven 270
Frans Wisselink

Kroniek 1

De koers van het schip 273
In de mist 274
Vaart gemaakt 276
Jan Wesseling

Kroniek 2

Synode raakt op drift 278
Kraaiennest 279
Op de uitkijk 281
Jan Wesseling

Thema

Besluit gewogen en te licht bevonden 283
Cornelis Van Dam

Column

Balans van verdriet 287
Rufus Pos

Woordwaarde

Hoe lijden verbreedert 288
Rob van Houwelingen

Rondblik

Wat Luther zei op de Rijksdag van Worms (1521) 291
Harm Veldman

Gelezen

Niet in Gods naam 294
Lucius de Graaff

Gedicht

Zo kan het gaan 296
Gert Slings

Persrevue

Waarom grijpt God niet in? 297
'Feitenvrije zones' in de Bijbel? 298
Tijd voor dogmatiek? 299
Gert Schutte

Een voorbeeld van 'onreinheid'

Niemand kan er wat aan doen dat in Houston, in de Verenigde Staten, eind augustus van dit jaar net zo veel regen gevallen is als normaal in een heel jaar. Maar de overheid had wel wat kunnen doen aan de huizenbouw in de uiterwaarden van de rivier. De overheid had verder iets kunnen doen om de bouw te voorkomen van ondergrondse parkeergarages op plekken waar eerst moeras was. De overheid had bovendien maatregelen kunnen nemen om de baai waaraan Houston ligt, met dijken af te schermen van de oceaan. Ze hebben geen rekening gehouden met het water. Ze hebben veel te weinig geld gestoken in het waterbeheer. Je zou dat 'onreinheid'

kunnen noemen: maximaal willen profiteren van je eigen omgeving; alle ruimte zelf willen gebruiken, maar het water niet de ruimte willen geven omdat dat geld kost en omdat dat ten koste gaat van economische groei. Vaak is gewaarschuwd dat dat gevaarlijk is omdat het water ruimte nodig heeft, maar in het beleid is daar geen rekening mee gehouden. Dat getuigt van te weinig respect voor de schepping. Dat is een vorm van 'onreinheid', die afschuwelijke gevolgen heeft gehad, ook voor mensen die geen invloed op de besluitvorming hebben gehad, juist voor mensen die arm zijn en daardoor gedwongen zijn om in gevaarlijke gebieden te blijven wonen.

naar Zuid-Amerika en naar Afrika. Ze combineren de woorden van Haggai met wat Maleachi profeteert (in Mal. 3:10): 'Stel mij maar eens op de proef – zegt de HEER van de hemelse machten. Breng alle tienden naar mijn voorraadkamer, zodat er voedsel in mijn tempel is, en zie dan of ik niet de sluizen van de hemel voor jullie open en zegen in overvloed op jullie land laat neerdalen.' De predikers van het welvaartsevangelie vertellen je dat je rijk wordt als je christen wordt. De sluizen van de hemel gaan open. De rijkdom valt als een tropische regenbui over je heen. Jij hebt in de hand dat dat ook bij jou gebeurt. Geef de tienden, want daarmee werk je aan je eigen geluk. Je ontsnapt aan

de uitzichtloosheid van de armoede. Je wordt rijk. Vreselijk is het, dat predikers zo durven te preken. Ze wekken de indruk dat God direct voor je klaarstaat als jij God maar tevreden stelt met jouw tienden. Uit reactie wil je de woorden van Haggai misschien wel kleiner maken.

En toch mag je moed ontlenen aan de woorden van Haggai. Wie iets doet voor een ander, krijgt er heel veel voor terug en je wordt samen blij. Waar mensen niet tegen elkaar opboksen maar samen het goede zoeken voor iedereen, krijg je samen een goed leven. Niet als bij toverslag, en er kunnen in je leven veel moeite en verdriet blijven. Maar

als je op elkaar gericht bent en samen op God gericht bent, zul je in je leven zegen ervaren te midden van alles wat pijn doet.

Dat is wat Jezus je belooft. En dat is niet alleen een belofte voor het leven dat komt – 'stil maar, wacht maar want alles wordt nieuw' –, dat is ook een belofte voor het leven van vandaag. Jezus zegt tegen zijn leerlingen: 'Ik verzeker jullie: iedereen die broers of zusters, moeder, vader of kinderen, huis of akkers heeft achtergelaten omwille van mij en het evangelie, zal het honderdvoudige ontvangen: in deze tijd broers en zusters, moeders en kinderen, huizen en akkers, al zal dat gepaard gaan met vervolging, en in de tijd die komt het eeuwige leven' (Mar. 10:29-30). In het leven van vandaag raak je van alles kwijt en word je wellicht eenzaam als je Jezus volgt. Daar krijg je heel veel voor terug: eeuwig leven. Maar: *ook in het leven van vandaag* krijg je er heel veel voor terug als je Jezus volgt! Dan krijg je een nieuwe familie en nieuwe rijkdom, ook al blijft het leven moeizaam omdat je Jezus volgt. God belooft een goed leven.

Voorbeelden van 'reinheid'

Je doet niet aan roofofbouw, maar je bent zuinig op je omgeving, op je medemensen, ook op jezelf. Een mens is niet geschapen om de hele dag op een scherm te kijken. Een mens is zo geschapen dat hij of zij beweging nodig heeft en daaruit zou je kunnen afleiden dat iemand die regelmatig aan sport doet, rein leeft: zo iemand beantwoordt aan de bedoeling die God met de schepping had. Rein leven kan ook betekenen dat je bewust wat minder hard rijdt met je auto om het milieu te sparen, dat je daar bewust voor kiest ook al houd je van stevig

doorrijden. Rein leven kan betekenen dat je niet rookt en dat je er alles aan doet om kinderen rookvrij te laten opgroeien. Rein leven is dat je ontdekt wat voor leven God jou geeft en dat je de mogelijkheden die God jou geeft, leert aanvaarden en gebruiken. Rein leven wil zeggen dat je jouw mogelijkheden aanvaardt en gebruikt te midden van andere mensen en met respect voor andere mensen, maar ook met aandacht voor alles wat God geschapen heeft en aan onze zorgen heeft toevertrouwd.

De koers van het schip

Soms beschouw ik mijzelf als een 'kind van de scheuring'. Als zoon van een predikant kwam ik pas begin jaren '70 met het kerkelijk conflict uit de jaren '60 in aanraking. Mijn vader werd geschorst vanwege scheurmakerij.

Kind van de scheuring

Hij weigerde de Open Brief vanaf de preekstoel te verketteren. Niet dat hij het met de brief eens was, maar hij kende veel ondertekenaars goed en naar zijn stellige mening moest je altijd eerst hoor- en wederhoor toepassen, voordat je een oordeel mocht uitspreken. Voor de kerkenraad was dat reden genoeg om hem vanwege 'scheurmakerij' te schorsen. Elders gingen mijn opa en oma 'buiten verband', mijn vader hing in die tijd als predikant jaren tussen wal en schip.*

Uit huis

Toen ik uit huis ging om in Wageningen milieukunde te studeren, overwoog ik serieus om de vrijgemaakte kerk de rug toe te keren. Ik voerde een gesprek met 'buitenverbandse' ouderlingen en raadpleegde een buitenverbandse predikant. Hij adviseerde mij om toch binnen-verband te blijven. Uiteindelijk

was het te danken aan het warme en begripvolle onthaal in de gemeente van Wageningen, dat ik mij daar toch aanmeldde als dooplid. Ik volgde belijdeniscatechisatie bij de plaatselijke predikant ds. M.H. Oosterhuis. In een eigen geschriftje *Lichtelijk te onderscheiden* wilde hij ons als catechisanten 'de wonderen van Christus' kerkvergaderend werk' aanwijzen. Uiteraard komen ook de jaren '60 aan bod. Hij wees ons erop dat de Open Brief de belijdenis, de KO en de Vrijmaking zo beschouwde dat de vrijheid van leer in principe uitgeroepen werd.

Naar Kampen

Enkele jaren later besloot ik naar 'Kampen' te gaan, allereerst om theologie te gaan studeren. Op de bodem van alle vragen, ook die van de milieuproblematiek, ligt der mensen zondeschuld. Nog steeds leefde ik met onderhuids sterke anti-vrijgemaakte sentimenten. Al in het eerste semester kreeg ik college van

docent J. Kamphuis. De 'kwaaië pier' in de jaren '60, volgens velen. Met enige regelmaat stond ik tijdens colleges op om een (vaak kritische) vraag te stellen. Om mijn beeld van wat er toch gebeurd was scherp te krijgen, vroeg ik na enkele maanden als eerstejaarsstudent een gesprek met hem aan. Kamphuis honoreerde dat welwillend en pastoraal. Het liep uit op minstens drie gespreksavonden. Uitvoerig nam hij de tijd om mij opening van zaken te geven. Ook met de hoogleraren Douma, Trimp en Ohmann sprak ik. Uit die gesprekken bleek mij dat er heel wat meer was gepasseerd dan in notulen is vastgelegd. De gereformeerde belijdenis werd door voorgangers openlijk in twijfel getrokken, de belofte aan de kerken middels het ondertekeningsformulier zo nauw niet genomen en de kerkelijke orde als akkoord van kerkelijk samenleven welbewust ontregeld. Mij werd duidelijk dat het ten diepste draaide om hoe je confessioneel betrouwbaar kerk wilt zijn.

Sporen

De sporen van dit conflict lopen als een rode draad door mijn leven. Ik leerde meer dan genoeg plaatselijke situaties

en persoonlijke verhalen kennen om te weten dat er *aan beide kanten* onnodige scherpste, persoonlijkheidsfactoren, stijfkoppigheid, onheuse bejegening en onzuivere procedures hebben meegespeeld. Dat onrecht maakte ik van huis uit jarenlang van dichtbij mee. Ik voel geen enkele behoefte om dat goed te praten. Ik voel ook geen neiging om personen af te branden of te verheerlijken. Maar ik ontdekte tegelijk dat wie daarop focust, gemakkelijk de werkelijkheid simplificeert en datgene aan het zicht onttrekt waar het kerkelijk om gaat. Trefzeker verwoordde J. Douma

dat toentertijd al: 'Wij willen tegen het gevaar waarschuwen om vanwege de hitte van de strijd de wettigheid ervan te miskennen. Anders gezegd: men moet niet over de misère heenlopen, maar men moet zich er ook niet door laten verblinden' (in 1969, in zijn woord ter bemoediging *Herinnering en verwachting*).

Betrouwbaar?

Wat mij betreft heeft het weinig zin om personen uit die tijd te 'framen' als de grote boosdoener of anderen

als martelaar op het schild te heffen. Het helpt ook weinig om in de slachtofferrol te blijven hangen. Ik zie nog steeds gebeuren wat Douma in 1969 al signaleerde: 'De geschiedenis herhaalt zich. De onverdraagzaamheid van de Afscheidenen, de paneelzagerij van Kuyper, het altijd polemiseren van Schilder en nu weer de uiteindelijk nog zichzelf schorsende Kamphuis deden en doen dienst als rookgordijn, dat gemakkelijk de werkelijke zaak aan het oog onttrekt. De eigenlijke drijfkracht bij hen, die vandaag te kijk gezet worden als extremisten, is het verlangen om het gereformeerde karakter van de kerk te bewaren.'

Van 'extremisme' in de vrijgemaakte wereld van toen kun je Douma niet beschuldigen. Ik heb moeten leren om door de kruitdampen en persoonlijke emoties heen te kijken en de vraag te stellen: waar ging het ten diepste om? Om de vraag: hoe ben je confessioneel betrouwbaar kerk? En wil je dat ook echt?

* In het *Handboek 2017* is een 'In memoriam ds. B. Wesseling' opgenomen.

In de mist

Wat maakt die confessionele binding zo belangrijk? En waarom hebben gereformeerde kerken er alle eeuwen door aan gehecht daaraan vorm te geven? Het zou in principe toch best zonder kunnen? Zorgen de formulieren van eenheid in de praktijk juist niet vaak voor verdeeldheid, voor discussies, scherpstrijperij, elkaar bevechten op overtuigingen en details?

Verbonden

Confessionele betrouwbaarheid is geen vrijgemaakte 'specialité de la maison'. Het is al honderden jaren lang kenmerkend voor gereformeerd kerk-zijn. Wat zit daarachter??

In het juli/augustusnummer schreef Pieter Pel daar mooi en helder over. 'De

kern van onze kerkelijke en onderlinge verbinding ligt in Christus. (...) Dat stempelt al onze relaties. (...) *Geloofsverbinding berust op bijbelse binding*. Wie aan Christus verbonden wil zijn, is aan de leer van de Bijbel gebonden.' Wie mocht gaan denken dat de warme relatie ineens aangevuld wordt met de koele leer, vergist zich. 'Het zijn twee

kanten van dezelfde medaille. (...) Wie dus *verbonden* wil zijn aan Christus en aan zijn gemeente, moet zich *gebonden* willen weten aan zijn geopenbaarde Woord. Verbondenheid eist gebondenheid.' Daarom wordt bij een openbare geloofsbelijdenis, maar ook bij de bevestiging van ambtsdragers gevraagd: 'Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer van de verlossing en wijst u alles af wat daarmee in strijd is?' Paulus is er duidelijk over dat van voorgangers en oudsten in de kerk betrouwbaarheid in de bijbelse leer wordt verwacht. Ambtsdragers moeten "'betrouwbare dienaars van Christus" willen zijn (1 Kor. 4:2)

en “medewerkers in de verkondiging van het evangelie van Christus” (1 Tess. 3:2).’ Daarvoor dienen de kerkordelijke afspraken. Art. B7 zegt: ‘De ambtsdragers zijn gebonden aan de leer van de Bijbel, zoals samengevat in de belijdenisgeschriften. Zij bekrachtigen dit bij aanvaarding van hun ambt door ondertekening van het bindingsformulier.’ Voor de docenten aan de Theologische Universiteit geldt hetzelfde volgens art.

B13.2. Volgens de nieuwe kerkorde en het nieuwe bindingsformulier verklaren de ambtsdragers en docenten dat zij zelf gebonden zijn aan de leer van de Bijbel, zoals samengevat in de belijdenisgeschriften.

Als iemand iets ondertekent, heeft dat het element in zich van een rechtshandeling. Daarop is de ondertekenaar aanspreekbaar. De binding die de ambtsdrager aangaat, is voluit een inhoudelijke trouwbelofte. De ambtsdrager verklaart van harte in te stemmen met de leer van de Bijbel, die in de belijdenis is samengevat en hij staat voor de consequenties daarvan.

In 2014 spreken de kerken dan ook opnieuw af dat een ambtsdrager die in strijd handelt met het bindingsformulier, geschorst zal worden.

Verslapping

Wie enigszins thuis is in de kerkgeschiedenis, weet hoe die zuivere binding aan de confessie steeds weer werd aangevochten en ondermijnd. Op allerlei manieren is geprobeerd die binding lossier te krijgen. Wat dat betreft is de geschiedenis een goede leerschool geweest.

Verslapping van de binding aan de gezamenlijke confessie resulteert al gauw in ruimte voor meningen die daarvan afwijken, voor dwaling, voor in verwar- ring brengen van de gemeente. Hoe

goed en vroom bedoeld, de kerken hebben daar altijd weerstand aan willen bieden. Ook in een vroom jasje kan een dwaalidee zich zomaar in de gemeente nestelen. Daarom spreken de kerken af dat de gemeente in bescherming genomen dient te worden tegen misleidende opvattingen, óók wanneer die door een gemeentelid verspreid worden. Zo’n gemeentelid kan als gelovige onder bepaalde voorwaarden zijn plek

in de gemeente voluit behouden, maar aan de dwaalopvattingen wordt geen ruimte gegeven (art. D56 KO).

Hindernis

De Generale Synode van Zwolle 2008 nam daarom geen genoegen met de praktijk binnen de NGK. Bij de samensprekingen was een wezenlijk verschil aan het licht gekomen. Het betrof ‘het omgaan met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Van de kant van de NGK wordt benadrukt dat een ambtsdrager niet gauw geschorst zal worden, wanneer geen sprake is van aantasting van het ene fundament, Jezus Christus, of als de afwijking het

bouwen op dit ene fundament niet verhindert. Van de kant van de GKv wordt erkend dat nimmer snel tot schorsing overgegaan zal worden, maar ligt tegelijk meer accent op de bescherming van de gemeente tegen dwaalleer.’

Wie de geschiedenis van de jaren ‘60 kent, herkent hier het punt waar het om ging. Mag je elkaar houden aan de gereformeerde belijdenis en elkaar

vertrouwen in kerkelijke afspraken? Het verschil in visie daarop resulteerde in een verschillende regelgeving.

Met dankbaarheid constateerde de synode dat er tussen DKE (GKv) en CCS (NGK) overeenstemming is bereikt over de noodzaak tot ondertekening van de belijdenis. Maar ondanks deze overeenstemming bleef er een hindernis: onduidelijk bleef wat de bereikte overeenstemming betekent voor de kaders waarin bij de NGK de ondertekening staat.

Buiten beeld

Wat waren die kaders? Wanneer een ambtsdrager de ondertekening van de belijdenis weigert of niet langer voor z’n rekening kan nemen, wordt

binnen de NGK de uitoefening van zijn ambt opgeschort, totdat de kerkenraad genoeg neemt met zijn verantwoording. Zo’n kerkenraad deelt dat aan de gemeente en de kerken in de regio mee en kan desgewenst daarvan nader rekenschap afleggen. Daar kan het bij blijven: ‘rekenschap geven’. Maar het blijft mogelijk ambtsdrager te zijn (art. 17 Akkoord Kerkelijk Samenleven). Daar komt bij dat bij de bekrachtiging van kerkelijke besluiten het welzijn van de gemeente een meebepalende factor is (art. 34 AKS). Maar ‘welzijn’ is een niet nader omschreven en rekbaar begrip en voor onze kerken een hindernis om daadwerkelijk één te worden. Er moest over doorgesproken worden.

Deputaten Kerkelijke Eenheid hebben door de jaren heen die opdracht voortdurend niet uitgevoerd. Zowel intern als in reacties op vragen en bezwaren vanuit de kerken werd dat afgeschermd met de opmerking dat 'we het eens waren over de belijdenis'. Daarmee werd het aandachtspunt verschoven en bleef mistig wat nu het kardinale punt was. Ook beweren deputaten dat de synode van Ede 2014 ermee ingestemd zou hebben dat er niet verder doorgesproken hoefde te worden over de binding aan de belijdenis. In de rapportage aan Ede werd evenwel de gegeven opdracht niet aangehaald en ontbrak het op dit punt aan een verantwoording van deputaten. Kortom, het punt waarover het zou moeten gaan, bleef onbesproken en tot op vandaag onhelder!

Emotie

De voorzitter van deputaten draagt diverse keren aan die vervagende

beeldvorming bij. Tot tweemaal toe karakteriseert hij in publieke uitingen de strijd in de jaren '60 als een 'scheuring die er niet had mogen zijn'. In een preek voor Hervormingsdag zegt hij: 'Er is (in de kerk) ook veel om je voor te schamen, ik geef het direct toe. Ik kijk ook (om maar iets te noemen) met verdriet en schaamte terug op de scheuring in de jaren 60. Die had niet gemoeten. Daar zat zoveel menselijke kortzichtigheid bij.' In zijn toespraak op de Landelijke vergadering van de NGK uit hij zijn 'verdriet over de breuk in de zestiger jaren die er niet had moeten zijn'. Uiteraard is dat verdriet begrijpelijk. De DKE-voorzitter heeft een punt. Maar wanneer je niet méér zegt, creëer je een rookgordijn waardoor je aan het zicht onttrekt waar de 'twist' ten diepste om ging.

Ook nu ter synode is het opvallend hoe bijna alle afgevaardigden op de

een of andere manier hun persoonlijke betrokkenheid bij de jaren '60 verwoorden. Het was vijftig jaar geleden, dus zijn het veelal jeugdherinneringen. Er klinken veel pijn, verdriet, schuld en onmacht in door. Die gevoelens dienen volop serieus genomen te worden. Ik heb ze zelf. Mijn

Vervagende beeldvorming

beide ouders hadden ze, tot aan hun sterven toe. Maar veel afgevaardigden komen in hun spreken nauwelijks verder dan dat en ontlenen daaraan hun argumentatie. De vraag of de confessionele betrouwbaarheid voldoende gewaarborgd is, zodat kerkelijke eenheid ook echt verantwoord is, komt niet in bespreking, maar wordt eerder weggedrukt.

Vaart gemaakt

Wat opvalt, is dat er druk op de ketel wordt gezet en vaart gemaakt moet worden. Binnen het deputaatschap wordt de vraag 'hoe om te gaan met concrete en voortgaande afwijkingen van de belijdenis' uiteindelijk na acht jaar geagendeerd. Een commissie zal zich erover buigen: de Werkgroep Convergentie Kerkorde en AKS (WCKA).

Deze commissie brengt in januari 2017 een tussenrapportage uit, die aan de synode wordt aangeboden. Diverse zaken rond die convergentie zijn al afgerond; andere zijn inmiddels voorbereid en in bespreking. Het gesprek over de omgang met afwijkingen van de leer is nog in voorbereiding.

Nog in januari 2017 verschijnt het aanvullende rapport van drie deputaten, dat de gang van zaken sinds 2008 in beeld brengt. Het laat zien hoe deputaten het essentiële gespreksonderwerp voortdurend ontweken hebben en wil dat onder de aandacht van de synode brengen. Het wekt verbazing dat nog geen drie maanden later een rapport *Perspectieven*

gepubliceerd wordt. Daarin doet genoemde werkgroep tussentijds verslag en blijkt ze ineens de kwestie over de omgang met de afwijking van de belijdenis te hebben besproken én al afgerond. Negen jaar lang is het gespreksonderwerp afgehouden en blijven liggen. Nu is het ineens binnen drie maanden doorgesproken. Er wordt kenmerkend vaart gemaakt.

In april worden de beide deputaatschappen van GKV en NGK gemobiliseerd voor een gezamenlijke vergadering. Daarin moeten deze *Perspectieven* worden beklonken. Ze mogen inhoudelijk niet meer gewijzigd worden, op- en aanmerkingen zullen in een oplegnoti-

tie worden meegenomen. Verder dringt het moderamen erop aan deze *Perspectieven* mee te nemen in de voorgestelde besluiten. Let wel: dit gebeurt allemaal tijdens de in januari begonnen synode en voltrekt zich volledig buiten de kerken om.

Geen recht

In een eerste zitting beticht de synodecommissie degenen die bedenkingen uiten bij het lopende proces, van wantrouwen. Wie op het AKS wijst, is een kritische geest. Hij zegt namens de hele commissie te spreken.

Met een sterk gevoel van vervreemding hoor ik het aan. Kerken met oprechte en goedbedoelde vragen voor deze synode of revisieverzoeken moeten toch kunnen rekenen op een onafhankelijke en onpartijdige beoordeling. Maar de commissie laat bij voorbaat weten: wie nog bezwaar heeft tegen eenwording, wordt beïld door wantrouwen en heeft een kritische geest.

Drijfveren van een ander negatief duiden is hoogst bedenkelijk. Ingebrachte argumenten worden door die bril bekeken. Kerken wordt geen recht gedaan. De vijftien brieven vanuit de kerken met onder andere revisieverzoeken worden niet afgehandeld voorafgaand aan de besluitvorming. Ze worden in Dropbox geplaatst (welke afgevaardigde leest ze allemaal?), op één A4-tje samengevat – samengeperst bijna – waarbij in één of twee regels de essentie wordt weergegeven (zie ook het materiaal bij synodebesluit 1 m.b.t. de NGK). Afzonderlijk behandeld worden ze door de plenaire vergadering niet. In het uiteindelijke besluit geeft de synode aan 'de brieven genoemd onder Materiaal 5 tot 19 te honoreren als bijdragen in het kerkelijk gesprek over de contacten met de NGK, en ze via de navolgende besluiten te beantwoorden'. De synode ontwijkt concrete antwoorden, voordat men overgaat tot het nemen van besluiten en 'honoreert' bezwaren als bijdragen aan het gesprek. Zo waren ze niet bedoeld. Wat zullen de desbetreffende kerken hiervan vinden?

Geen ruimte

Verbazing wekt het vervolg.² De indieners van het aanvullende rapport krijgen nauwelijks spreekruimte. En waar alle afgevaardigden hun persoonlijke betrokkenheid verwoorden, mogen zij vooral niet persoonlijk zijn. Het moet vooral kort, ondanks het voornemen van de voorzitter om naar iedereen te willen luisteren en te streven naar samenbindende besluiten. (Terecht worden daar door verschillende afgevaardigden later vanwege de onzorgvuldigheid vragen bij gesteld. De reac-

tie van de voorzitter is formalistisch en doet de feiten geweld aan).

Vervolgens stelt tijdens de bespreking een afgevaardigde de vraag of er nog belemmeringen tot eenheid zijn. Zonder zijn mededeputaten te raadplegen antwoordt de deputatenvoorzitter dat dit niet het geval is, wat hem betreft. Daarop wordt er spontaan een amendement ingediend bij besluit 4. Vanuit de geschonken hernieuwde geestelijke eenheid met de broers en zussen van de NGK kan nu de kerkelijke eenheid vorm krijgen. Opnieuw is de formulering vervagend. Het ging immers niet om geestelijke eenheid. Die was er in het verleden in de aanloop naar en tijdens Zwolle 2008 ook al. Het betrof een hindernis tot kerkelijke eenheid.

Niet besproken

Het is een amendement bij conceptbesluit 4! Daaraan vooraf worden de besluiten 1 en 3 voorgesteld. Besluit 1 stelt voor om alle ingebrachte verzoeken en bezwaren te honoreren als een bijdrage aan het kerkelijke gesprek. Besluit 3 stelt voor om dankbaar te constateren dat de NGK zich als landelijk verband van harte binden aan de gereformeerde belijdenis en dat er een verheugende tendens is dat de NGK-kerken meer belang hechten aan deze binding door ambtsdragers. Afgezien van de vage bewoordingen in deze conceptvoorstellen (wat is bijv. een tendens van belang hechten aan?) komen daarin de essentiële zaken aan bod. Ze worden evenwel nauwelijks besproken. Wel wordt opgemerkt dat later in het

proces nog wel moet worden gecheckt of daadwerkelijk zo recht gedaan wordt aan vanuit de kerken aangevoerde bezwaren. Maar vóóordat gesproken wordt over die hartelijke binding en de inhoud ervan in de praktijk (hét verschilpunt!), geeft de voorzitter dit amendement meteen in stemming. Zonder gedegen bespreking ervan en ook vóóordat de besluiten 1 t/m 3 al zijn genomen. Geen gesprek over de hindernis van Zwolle, geen gesprek over de gevonden 'oplossing' in de *Perspectieven...*, de eenheid

wordt alvast beklonken. Deputaten krijgen vervolgens de opdracht om die eerder te nemen besluiten te harmoniseren met het

aangenomen amendement.

Later noemt een afgevaardigde het een chaotische bespreking. Een goede procesgang miste.

Kortom: eerst besluit de synode in een wanordelijk proces tot eenheid, vervolgens moeten de andere besluiten daarmee in overeenstemming gebracht worden. Het punt in geding is dan nog steeds niet besproken.

Flow

Het gaat me niet om mijn gevoel bij deze gang van zaken. Vele malen belangrijker is dat de genomen besluiten op een onzuivere en onzorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen, in een emotionele flow. Daarbij wordt er structureel ruimte gelaten voor confessionele ontrouw bij ambtsdragers en wordt de bescherming van de gemeenten tegen afwijkingen van de belijdenis ondermijnd.

Noten:

- 1 *Aanvullend rapport 3 DKE*: zie <http://www.gkv.nl/organisatie/generale-synode/gs-2017/beleidsrapporten-gs-2017/>.
- 2 Zie voor verslagen van de gang van zaken op de synode: <http://www.eenin-waarheid.info/>.

Synode raakt op drift

Kroniek 2
Jan Wesseling

Met behulp van woorden uit zeevaart en watersport wil ik inzichtelijk maken, wat er mijns inziens op de laatste synode is gebeurd. Het besluit rond M/V trekt veel aandacht. Maar daarnaast is er nog een ingrijpende koerswijziging ingezet.

Consensus

Op voorstel van Deputaten Kerkelijke Eenheid besluit de synode met instemming kennis te nemen van het rapport *Perspectieven* van de Werkgroep Convergentie Kerkorde en AKS (WCKA). Met name bij het gedeelte 'Eenheid in belijden' vragen deputaten om steun. Daarin gaat het over de manier waarop de binding aan de belijdenis kerkelijk vorm krijgt. Deputaten stellen voor te constateren dat op dit punt overeenstemming bereikt is. Wanneer de NGK akkoord gaan, zijn de hindernissen overwonnen die de GS Zwolle 2008 nog aanwees met betrekking tot de binding aan de belijdenis.

En dat zou toch geweldig zijn! Onder de pijnlijke breuk wordt nog geleden. Tientallen jaren lag er een hindernis om bij alle herkenning ook kerkelijk één

te worden. En dan nu deze consensus: geen blokkade meer voor daadwerkelijke eenheid.

Razend interessant is dan natuurlijk wel wat die *Perspectieven* vermelden over de bereikte overeenstemming. Ik wijs op een paar essentiële dingen.

Uiteraard staan er – net als in het grote deputatenrapport – mooie en waardevolle opmerkingen in over de waarde en het belang van de gezamenlijke belijdenissen. Verheugend is dat nu ronduit wordt aangegeven dat het om de leer van de Heer gaat. Leer en Heer zijn geen tegenstelling. Die leer is, samen beleden en geformuleerd een belangrijk hulpmiddel o.a. voor het houden van preken. De belijdenis beschermt tegen dwaalleer en onevenwichtigheid. Zo wordt recht gedaan aan de Heer en de gemeente toegerust voor de geloofsband met Hem. Ook het onderscheid

tussen fundamentele en niet-fundamentele delen in het belijden wordt in deze nota afgewezen. Dat is na al die jaren winst!

Discussie

Evenwel wordt opgemerkt dat niet alle vrijheid van exegese en theologie wordt weggenomen. De belofte niets te leren wat afwijkt van de leer van de kerk, betekent niet dat een predikant in een publicatie geen kritische vragen mag stellen. Het is niet de bedoeling dat zulke vragen bij de belijdenis, alleen gesteld mogen worden in een kerkenraadsstuk. Dan zou er geen brede discussie mogelijk zijn, terwijl het juist waardevol is dat anderen kunnen meedenken. De vraag hoe dat zich verhoudt tot de kerntaak van een ambtsdrager en hoe dat te rijmen valt met de gezette handtekening, komt niet aan de orde.

Afwijking

Spannend is natuurlijk: wat te doen bij concrete en voortgaande afwijking

van de gezamenlijke geloofsbelijdenis? Hierover gaat tenslotte een al tientallen jaren durend verschil van inzicht tussen NGK en GKv.

Hierop blijft het antwoord open. Wanneer een kerkelijke vergadering heeft vastgesteld dat er sprake is van (wat de nota *Perspectieven* zelf aanduidt als) confessionele onbetrouwbaarheid, dan kán zo'n ambtsdrager geschorst worden. In de gezamenlijke vergadering van DKE en CCS werd daar nadrukkelijk de vinger bij gelegd. Heel bewust is niet gekozen voor 'zal geschorst worden', maar voor 'kán geschorst worden'. Het kán, maar hóeft dus niet per se. De beslissing wordt overgelaten aan de kerkelijke vergadering. Speelt hier toch niet impliciet het onderscheid tussen Christus als fundament en zaken die dit fundament niet raken? Iemand hoeft niet geschorst te worden wanneer er geen aantasting is van dit fundament? En wordt alsnog het welzijn van de gemeente een argument om confessionele onbetrouwbaarheid te tolereren?

Onrechtmatig

Wat ik wel heel merkwaardig vind, is dat bij de inventarisatie door deputaten twee artikelen uit de kerkorde missen. Het artikel dat aangeeft dat een ambtsdrager geschorst zal worden wanneer hij in strijd handelt met het ondertekeningsformulier (art. B28 KO), ontbreekt. Ook het artikel over een gemeentelid wiens opvattingen afwijken van de gezonde leer, mankeert (art. D56 KO). Dat artikel geeft aan dat zo'n gemeentelid verdragen kan worden, wanneer die *geen propaganda* maakt voor zijn of haar opvattingen.

Dat laatste artikel gaat terug op een besluit uit 1914 en maakt expliciet hoezeer de kerken altijd de bescherming van de gemeente op het oog hebben gehad en gehouden. Wat dat betreft bewegen zij zich op het eeuwenoude spoor van wat gezond gereformeerd is. Het gaat hier om een kerkelijk principe van honderden jaren. Al ver voor de Vrijmaking spraken gereformeerde kerken zich daarover helder uit. Zo is altijd al weerstand geboden tegen de dwaling, die ook in een vroom jasje of door middel van een gelovig persoon de gemeente kan binnendringen.

Een ambtsdrager is geroepen zich te houden aan het betrouwbare Woord naar de leer, zodat hij in staat is op grond van de gezonde leer aan te sporen en terecht te wijzen en tegensprekers te weerleggen (Tit. 1:9). En zijn 'ja' dient 'ja' te zijn en te blijven. *Deputaten stelden de synode een oplossing voor die in strijd komt met letter en geest van de eigen kerkelijke rechtsorde. De synode neemt dat kritiekloos over, ook na hierop geattendeerd te zijn. Daarmee besluit de synode in strijd met het afgesproken recht binnen de kerken en handelt onrechtmatig.*

Stroming

De stroming is evenwel sterk. Herhaaldelijk klinkt het argument dat er al zo lang is gepraat, dat het hoog tijd wordt om knopen door te hakken en daden te stellen. Dadendrang en emotie sleuren de synode mee. De besluiten zijn gebaseerd op een deputatenrapportage die pas tijdens de synode openbaar is geworden. Toch bouwt de synode voort op eigen besluiten en belegt op 11 no-

vember een gezamenlijke vergadering met de Landelijke Vergadering van de NGK. Met als hoofdlijn het proces naar eenheid, en de concrete stappen die samen bedacht kunnen worden (gkv.nl). Terwijl de kerken nog in de gelegenheid gesteld moeten worden er wat van te gaan vinden, dendert de synode door en geeft aan eigen besluiten alvast uitvoering. Aldus de kerken passerend en overrullend. Evenals rond de besluitvorming inzake M/V worden revisieverzoeken vanuit psychologisch én praktisch oogpunt bemoeilijkt. Dit heeft trekken van synodocratie. De synode trekt een macht naar zich toe, die een ordelijke procesgang inclusief het recht van appel van de kerken aantast.

Vervreemding

Bij de stemming is de verhouding achttien stemmen voor en twaalf tegen. Oftewel drie om twee. Het ligt dus nogal verdeeld en grote eensgezindheid ontbreekt. Desondanks dankt de preses meteen na de stemming voor dit wonder van God en laat hij staande 'Samen in de naam van Jezus' zingen. Ik voel vervreemding. In de naam van Jezus? Handelden de tegenstemmers dan niet 'in de naam van Jezus'? Eenheid met de NGK lijkt van groter belang dan eensgezindheid in eigen kring.

Kraaiennest

Het lijkt me goed om even in het kraaiennest plaats te nemen. Vanuit dit hogere uitkijkplatform krijgen we een beter zicht op wat er aan boord van het schip allemaal gebeurt. De stroming is onmiskenbaar: zijn we niet al veel te veel en veel te lang gefocust op ons eigen schip?

Wie kan er tegen een groeiende eenheid van kerken zijn? Wanneer we elkaar als christenen herkennen, waarom dan nog moeilijk doen over verschillen? Worden we in deze barre tijden als kerken niet van Hogerhand naar elkaar

toegedreven? En zijn er in de wereld niet belangrijker problemen aan de orde dan dit 'kleinvaderlands gedoe'? Wie nog vragen durft te stellen bij eenwording van kerken, heeft pas echt deze sterke stroom tegen. De 'weg-met-ons-' en de 'weg-met-het-verleden'-mentaliteit lijkt in plaats van 'het warekerkidee' te zijn gekomen. Heel wat opvarenden laten zich gewillig meevoeren op dat nieuwe sentiment. De heling van een geslagen breuk tussen broeders en kerken kan op veel bijval en sympathie rekenen, ja zelfs op euforie. Ik begrijp dat. Prachtig toch, als je weer kerkelijk één kunt worden? Het zou een goed getuigenis zijn naar de wereld. Maar... wat voor eenheid gaat dit worden? Vanuit het kraaiennest doe ik een aantal waarnemingen.

Waarnemingen

Aandachtspunt verlegd

Allereerst valt mij op dat veelvuldig in de stukken en gesprekken *het aandachtspunt wordt verlegd*. Zo hebben DKE jarenlang volgehouden dat we het eens waren over de binding aan de belijdenis. Tot in de formulering van de besluiten van de laatste synode keert dat terug. Alleen: daar ging het niet om.

Emotie

Ter synode worden regelmatig *beelden* gehanteerd, min of meer *gevuld met emotie*. Of ambitie. Er is nu daadkracht nodig. We hebben al besloten te trouwen, en hoe we het huis willen inrichten, daar worden we het vast wel over eens. De scheuring was een broederwist, het is hoog tijd om de strijdbijl te begraven. De breuk was een amputatie van het lichaam van Christus, en die moet je resoluut ongedaan willen maken. Het zijn allemaal metaforen met een kern van waarheid. Maar zo blijft het essentiële punt buiten beschouwing.

Subjectivering

Ik signaleer een subjectivering van de dingen waar het om gaat. Gewezen wordt op de goede bedoelingen en oprechte zorg. De DKE-voorzitter geeft bij-

voorbeeld aan dat de bescherming van de gemeente ook de zorg van deputaten is. 'Maar de vraag is wel op welke manier die valt te waarborgen. Het is uitgebreid beschreven maar niet dichtgetimmerd. Bescherming staat hoog in het vaandel maar is niet af te dekken

Hoog in het vaandel

met een regeling. De vraag is hoe je er in de praktijk mee omgaat.' Een andere deputaat brengt in dat 'van harte instemmen' moeilijk te meten is. 'Het is vertrouwen in elkaars ogen. Je zult het ontdekkén. Door de NGK te leren kennen, zijn veel bezwaren weggenomen.'

Maar ondertussen blijft onbelicht dat de kerken weinig opschieten met de persoonlijke zorg en waarneming van deputaten. Het gaat niet om de intenties, maar hoe je die intenties in de kerkelijke praktijk wáármaakt. Dat heeft te maken met solide regelgeving. 'Men zoekt niet meer naar een manier van elkaar binden aan de belijdenis als vroeger', aldus een deputaat. 'We hebben allemaal de gereformeerde belijdenis lief. Het verschil zit vooral in hoe je elkaar aan die belijdenis wilt binden.' Precies!

Eenzijdige beeldvorming

Met regelmaat is de beeldvorming eenzijdig. Zo schreef ds. Kor Muller in het NGK-jaarboekje een jaaroverzicht over 2016. Hij meldt daarin dat er reden is om de intern toegenomen pluriformiteit in de NGK kerkrechtelijk een plek te geven. Op het aanvullende rapport van drie deputaten reageerde hij publiek in het *Nederlands Dagblad* (6 feb. 2017) door aan te geven dat de instemming met de gereformeerde belijdenis binnen de NGK rammelt. Laat in de preambule helder staan dat de NGK verklaren dat in dat belijden van de waarheid van de heilige Schrift, zoals in de drie formulieren van eenheid

is uitgedrukt, haar eenheid en de grond voor haar samengaan te vinden zijn. Maar wie geen vreemdeling in de NGK is, weet dat dit niet overal zo beleefd en beleden wordt.

Desgevraagd verwoordde Muller ook de angst bij diverse NGK-kerken om bij mogelijke eenwording de verworven vrijheid te moeten inleveren. Sommige kerken zouden zich van landelijke besluitvorming weinig aantrekken. Bij herhaling is dat richting de synode naar voren gebracht, maar het wordt structureel genegeerd. Zo trekt het beeld ook structureel scheef. We moeten elkaar immers vertrouwen.

Bezwaren

Hoogst merkwaardig is hoe er met ingebrachte bezwaren en revisieverzoeken wordt omgegaan. Die komen alleen in de pijlpijn terecht van 'bijdrage aan het gesprek' en krijgen geen stem meer.

De commissievoorzitter beantwoordt vragen hierover. Daaruit blijkt dat je in de praktijk geen bezwaar meer kunt maken tegen een synodebesluit dat al geëffectueerd is... Dat voorspelt wat, gezien de besluiten van deze synode. En opnieuw schuift het aandachtspunt

weg van inhoud naar proces, intentie (zorgvuldig) en orde.

Meewarig

Opvallend is dat wie er anders over denkt dan deputaten of synode, met een zekere meewarigheid bekeken wordt. Je kunt dan nog niet meekomen of hebt de ontwikkelingen niet helemaal kunnen bijbenen. Kerken die nog moeite hebben met het proces, dienen in een zorgvuldig proces naar eenheid te worden meegenomen. Dat proces moet wél doorgaan. Opnieuw komen die bezwaren inhoudelijk niet in beeld.

En de eigen koers wordt superieur geacht.

Stap

Het valt op dat in de loop der jaren vanuit de NGK op het punt in geding geen stappen worden gezet. Het zijn niet zozeer de NGK die bewegen, maar vooral de GKv. Om de eenheid te bereiken, wijkt de synode af van eigen principes en kerkelijke orde.

Op de uitkijk

Wie wel eens gezeild heeft, weet dat je aan het kielzog van de boot kunt zien of je op koers gebleven bent dan wel een bocht hebt gemaakt. Ongemerkt soms, misschien ook onbedoeld, maar toch. Zo wil ik tot slot een blik achterom werpen. En een blik vooruit.

Omzeild

Op voorstel van deputaten heeft de synode een grote bocht gemaakt. Wat te doen bij concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis? Schorsen kán, maar hoeft niet. Afwijkend van de koers van eeuwen en niet in lijn met de besluiten van de synoden van de laatste tientallen jaren.

In navolging van deputaten heeft de synode de hindernis niet overwonnen, maar aan bakboord laten liggen en omzeild. Ondanks de triomfantelijke taal in het besluit ('overwonnen'). Illustratief daarvoor zijn de opmerkingen van ds. Peter Sinia, voorzitter van CCS, en ds. Melle Oosterhuis, voorzitter van de synode. Onafhankelijk van elkaar zeggen ze beiden in de wandelgangen: 'Het punt dat je aan de orde wilt hebben, komt heus nog wel in bespreking.' Merkwaardig. Waar de synode van Zwolle het punt in geding nog een hindernis noemde voor kerkelijke eenheid, zeggen beiden onafhankelijk van elkaar geruststellend dat het nog besproken zal gaan worden. Dat keert overigens nergens in de besluiten terug. Onder-

tussen zeggen deputaten dat de hindernis is overwonnen en besluit de synode dienovereenkomstig. We kunnen verder op weg naar kerkelijke eenheid. Illustratief is vervolgens de formulering van het aangenomen amendement. De synode besluit met diepe vreugde op te merken dat God ons het geschenk van hernieuwde geestelijke eenheid geeft met onze broers en zussen van de NGK. Gewezen wordt op het feit dat er op het punt van hermeneutiek en binding aan de belijdenis geen wezenlijke verschillen meer zijn tussen onze kerkverbanden.

Hernieuwde geestelijke eenheid? Die herkenning en eenheid op het persoonlijke vlak was er gelukkig al jaren en daar lag ook het probleem niet. Het ging om een confessionele en solide verankerde kerkelijke eenheid. En zijn er inzake de binding aan de belijdenis geen wezenlijke verschillen meer? Dat kun je alleen maar zeggen doordat de *Perspectieven* de voor gereformeerd kerk-zijn essentiële lijn verlaten, de koers door de synode gewijzigd en de NGK-benadering is overgenomen: vrije

gespreksruimte voor ambtsdragers in de gemeente (mits het veilig is) en geen verplichte schorsing bij confessionele ontrouw.

Zoals gezegd, de nieuwe koers spoort niet met wat we in onze kerkelijke rechtsorde zijn overeengekomen, ter bescherming van de gemeente en om haar te bewaren bij de zuivere leer van het Woord van God.

Blik vooruit

Wat gaat dit in de praktijk opleveren? Ambtsdragers kunnen geschorst worden, de gemeente dient veiligheid te bieden aan kritische ambtsdragers. Daardoor zal er een 'dubbele boekhouding' ontstaan. Er groeit spanning tussen de ondertekening van het bindingsformulier door ambtsdragers en de werkelijke praktijk.

Om het in de woorden van ds. K. Muller te zeggen: een intern toegenomen pluriformiteit, rammelende instemming, onbetrouwbaarheid (en dus wantrouwen), weren van predikanten en kerken die hierin geen boodschap meer aan elkaar hebben.

Koerslijn

Waarom maak ik mij hier eigenlijk zo druk over? Is dat vanwege mijn eigen levensgeschiedenis? Vanwege de ontdekking dat het in de jaren '60

uiteindelijk ging om de vraag of je confessioneel-betrouwbaar kerk wilt zijn? Om de vraag of je als gemeente je ambtsdragers in hun belofte moet kunnen vertrouwen en hen daarop moet kunnen aanspreken? Dat zal uiteraard meespelen.

Belangrijker voor mij is dat de koers die we samen hebben uitgezet en die je terughoort in onze kerkelijke orde, een eeuwenoude koerslijn is. Niet omdat we zo gehecht zijn aan het oude vertrouwde, maar omdat we in de confessie Gods Woord naspreken. De Gereformeerde Kerken in Nederland zijn onderling verbonden in eenheid van het christelijk geloof, in gehoorzaamheid aan de heilige Schrift. Zij aanvaarden met de oude christelijke kerk en de kerk van de Reformatie de geloofsbelijdenissen als betrouwbare samenvatting van de christelijke leer (KO, art. A1.2). De gemeente heeft recht op betrouwbare ambtsdragers, want zij is van Christus. Allen staan onder de ene Heer, Jezus Christus, het hoofd van zijn kerk. Geen persoon of kerk mag een andere persoon of kerk overheersen (KO, art. A2.2)

Draagvlak

Niet lang geleden waarschuwde A.L.Th. de Bruijne voor de betovering van een aangepaste Bijbel (ND, 13 mei 2017). Hij signaleerde dat op vrijgemaakte kansels soms tegengestelde meningen worden verkondigd. Het betrof kernpunten van het gereformeerde belijden en van het evangelie. Na een aantal voorbeelden te hebben genoemd, schreef hij: 'Ik ben zo eigenwijs er hier

van uit te gaan dat ik op elk van deze punten gewoon de klassieke christelijke leer verwoordde. Ik kan ze elk royaal en rechtstreeks uit Bijbel en belijdenis onderbouwen. Maar het draagvlak voor deze klassieke overtuigingen verschrompelt vandaag. Omdat intussen de klassieke belijdenissen bij velen vaak nauwelijks meer in beeld zijn, hebben steeds minder mensen deze eenzijdigheden door. Die worden met profetische poeha verkondigd en vervolgens dankbaar in de geloofsbeleving geïntegreerd.

Het gevolg is een aangepast evangelie. Met een soft godsbeeld modelleren wij

Gods liefde naar wat wij als moderne mensen liefdevol vinden. Dus vervaagt het besef van Gods heiligheid en toorn. De eigentijdse variant van christelijke vrijheid lijkt als twee druppels water op een vrome versie van de moderne autonomiegedachte. Daarin handhaven wij onszelf en neutraliseren we elke verplichting van buitenaf. Omdat we bovendien vooral dicht bij onszelf willen blijven en graag authentiek handelen, pruimen we alleen wat vanzelf komt en ons op geen enkele manier het gevoel geeft dat we tegen onszelf moeten ingaan.

Bij elk van de genoemde punten gaat het om visies en vormen van geloofsbeleving die in de geschiedenis van de kerk al vanaf het begin in allerlei variaties voorkwamen. Steeds weer zijn ze als dwalingen afgewezen. Ik denk ze ook vandaag te moeten bestrijden, zelfs wanneer dit de vrede onder christenen verstoort. De betovering van een aangepast evangelie moet wijken.' Aldus De Bruijne.

Geen aangepast evangelie

Dat is waar het ten diepste om gaat. De gemeente van Jezus Christus heeft recht op zijn onverkorte boodschap. Dat is een apostolische opdracht: 'Geef wat je in aanwezigheid van velen van mij gehoord hebt, door aan betrouwbare mensen die geschikt zijn om anderen te onderwijzen' (2 Tim. 2:2). Een oudste 'moet zich houden aan de betrouwbare boodschap die in overeenstemming is met de leer, zodat hij in staat is om anderen met heilzaam onderricht te bemoedigen en dwarsliggers terecht te wijzen' (Tit. 1:9).

Ook ik verlang oprecht naar kerkelijke eenheid. Het lijkt me heerlijk. Met liefde heb ik me daarvoor ingezet en zal ik me daarvoor blijven inzetten. Maar niet door de gemeente bloot te stellen aan allerlei wind van leer of onbetrouwbare ambtsdragers. Géén aangepast evangelie!

Afscheid dr. A. Bas

Helaas hebben we in de laatste redactievergadering afscheid moeten nemen van André Bas. Vanwege zijn vertrek uit de GKv naar de GKN is hij persoonlijk van mening geen plek meer in de redactie te kunnen innemen. Als redactie betreuren we dit, maar tegelijk hebben we er begrip voor. Deze stap zet je niet zomaar. Er gaat een periode van pijn en verdriet aan vooraf. We hopen dan ook dat André rust mag vinden, samen met zijn gezin.

Er zal veel op hem afkomen. We begrijpen dat dit niet te combineren is met het redactiewerk voor *Nader Bekeken*.

Vanaf deze plaats willen we hem hartelijk danken voor zijn inzet en het werk dat hij voor ons blad heeft verricht. We wensen hem en zijn gezin Gods zegen toe.

De redactie

Besluit gewogen en te licht bevonden

Cornelis Van Dam

Thema

De gronden die de Gkv synode Meppel gebruikte om haar besluit te rechtvaardigen de vrouw tot alle kerkelijke ambten toe te laten, werden in een brief (4 juli 2017) van het moderamen van de synode aan onze Nederlandse zusterkerken gegeven. De synode heeft afzonderlijke besluiten genomen om vrouwelijke deelname in het ambt van diaken, ouderling en predikant te rechtvaardigen.

Daar het ambt van ouderling het fundamentele regerende ambt in de kerk is en het ambt van predikant een ouderlingenambt is, richt dit artikel zich op het synodebesluit om het ambt van ouderling open te stellen voor vrouwen. De synode verklaarde dat 'er Schriftuurlijke gronden zijn om naast mannen ook vrouwen te roepen tot de dienst in het opzicht, het pastoraat en het onderwijs en daardoor tot het ambt van ouderling'. Met het oog op de vele mogelijke implicaties en gevolgen van dit verreikende besluit zullen we achtereenvolgens de vier door de synode gegeven gronden kort overwegen.

De eerste door de synode genoemde rechtvaardiging voor de vrouw in het

ambt van ouderling is: 'De figuren van Mirjam (Micha 6:4) en Debora (Recht. 4-5) laten vrouwen in het Oude Verbond zien die in samenwerking met mannen optreden in bestuur en rechtspraak.'

Daar Mirjam in de volgende rechtvaardiging van de synode aan de orde komt, concentreren we ons nu eerst op Debora.

Debora

Is het feit dat Debora als richter en profetes optrad, een geldige reden om het ambt van ouderling vandaag voor de vrouw open te stellen? Het antwoord moet 'nee' zijn als je het volgende overweegt. Een eerste regel voor het op

juiste wijze interpreteren en toepassen van de Schrift is: het desbetreffende gedeelte in zijn bijbelse context plaatsen. Debora leefde in de tijd van de richters. Deze tijd werd gekarakteriseerd door Israëls herhaaldelijke afval, gevolgd door goddelijk oordeel en de wanhopige roep van de natie om verlossing. God wilde steeds weer genadig antwoorden door een richter te laten opstaan, die het volk van zijn vijanden zou verlossen. In Debora's tijd verkocht de HERE zijn opstandige volk in handen van Jabin, koning van Kanaän (Re. 4: 2-3). In deze kritieke tijden riep Israël tot de HERE om hulp en Hij gebruikte Debora om verlossing te geven.

Het is belangrijk om op te merken hoe God Debora introduceerde en hoe Hij haar bij de redding van zijn volk betroek. We lezen: 'In die tijd was een zekere Debora rechter over Israël. Deze Debora, de vrouw van Lappidot, was profetes. Ze hield zitting onder de Deborapalm tussen Rama en Betel, in het bergland van Efraïm, en daar kwamen de Israëlieten haar hun rechtsgeschillen voorleggen' (Re. 4:4-5). Bij de voorgaande

twee crises wordt de uitdrukking 'de HEERE zond iemand om hen te bevrijden' gebruikt (Re. 3:9,15). We lezen ook vaak dat de richters kracht kregen door de Geest voor hun militaire taak (Re. 3:10; 6:34; 14:19; 15:14). Opmerkelijk, deze uitdrukkingen worden niet bij Debora gebruikt. Zij wordt vooral als een profetes voorgesteld en niet als een militair leider.

Als profetes richtte zij Israël. Je zou kunnen denken dat zij als richter juridische kwesties die voor haar werden gebracht, oploste. Maar deze uitleg is onwaarschijnlijk. Een richter is in het boek Rechters een militair leider die Israël verlost, en als richter 'die en die' Israël voor zo veel jaar richtte, dan betekent het dat hij Israël zo veel jaar regeerde (bijv.

Re. 3:10; 10:2-3 enz.). De NIV (vgl. HSV) vertaalt daarom dat zij 'leiding gaf aan Israël' (Re. 4:4). Hoe gaf zij leiding aan Israël? Zij was profetes. De mensen kwamen naar haar toe 'voor de rechtspraak' (Re. 4:5, HSV). Met andere woorden: in deze tijd van nationale crisis toen de Israëlieten 'de HEER te hulp riepen' (Re. 4:3), kwamen zij naar Debora voor het oordeel van God, dat zij als profetes kon geven in antwoord op hun roep om hulp. Als profetes was zij Gods vertegenwoordiger voor de mensen en ze sprak Gods Woord.

Als resultaat riep zij Barak op en gaf hem Gods bevel om tienduizend man te mobiliseren om de vijand te verslaan (Re. 4:6-8). Toen hij protesteerde omdat hij bang was, verzekerde Debora hem dat zij met hem zou meegaan.

Haar meegaan als woordvoester voor de HERE gaf tastbaar uitdrukking aan het feit dat God zelf met Barak zou meegaan en hem de overwinning gaven.

Debora wordt nooit als militair leider van Israël getekend, richter in de zin van Otniël of Gideon. Zij was profetes. Het wekt daarom geen verbazing dat zij niet vermeld wordt in het verslag

van de strijd. Hoewel zij door haar profetische taken leiding gaf, wordt zij in de Schrift niet beschreven als de richter die Israël van Sisera verlost. Het is juist

Debora

God die als Israëls verlosser wordt aangewezen (Re. 4:23) en Hij gebruikte een andere vrouw, Jaël, om Sisera te doden (Re. 4:21). Debora's ondergeschikte rol als profetes en niet als militair leider blijkt ook duidelijk uit het feit dat God niet Debora zond om de troepen in de strijd te leiden, maar Barak. Bovendien, toen Samuël later de verlossers van Israël vermeldde (1 Sam. 12:9,11), noemde hij Debora niet, maar wel Barak, de aanvoerder. Evenzo wordt Debora niet bij de geloofshelden in Hebrëeën 11 genoemd, hoewel verschillende richters, inclusief Barak (vs. 32) wel worden genoemd. Dit alles onderstreept haar betrekkelijk bescheiden rol bij de verlossing van Israël.

God deed Debora als profetes in een tijd van crisis in Israël opstaan. Debora's functie als profetes was een uitzondering binnen een uitzonderlijke situatie. Het feit dat zij ook als de vrouw van Lappidot bekend was, zou het ad-hockarakter van haar ambt kunnen aangeven. De mensen kwamen in de toenmalige omstandigheden naar haar toe omdat God door haar sprak, maar er staat nergens dat zij erop uitging en profeteerde onder het volk.

Zonder iets af te doen van het feit dat zij een profetes was, moet toch niet worden vergeten dat zij ook als een getrouwde vrouw wordt geïdentificeerd, inderdaad als 'een moeder in Israël' (5:7, HSV). Haar profetische ambt was niet alles. Zij had ook de normale plaats van een vrouw in het Israëlitische leven.

Kan Debora als voorbeeld voor ons vandaag dienen om de vrouw in het ambt van ouderling te bevestigen? Het antwoord is duidelijk 'nee'. De situatie in Israël was wanhopig en bij wijze van uitzondering liet God haar opstaan als profeet in Israël. Op deze manier liet God haar Gods bevel doorgeven dat Barak (en niet Debora) moest optrekken en een militaire macht tegen de vijand aanvoeren

(Re. 4:6-7). Het feit dat God een vrouw gebruikte om dit duidelijk te maken was een impliciete veroordeling van het gebrek aan mannelijk leiderschap in Israël. Bovendien onderstreepte de noodzaak voor Debora om Barak te vergezellen en met hem naar het slagveld te gaan (Re. 4:9-10), hoe mannelijk leiderschap in Israël totaal ontbrak. Dat een vrouw een man moest aansporen om verantwoordelijkheid te nemen en zo metterdaad leiderschap te tonen, was in feite een ramp (vgl. Jes. 3:12). Het liet zien dat de dingen verschrikkelijk verkeerd waren gegaan. Debora is daarom geen voorbeeld om na te volgen en haar situatie geeft geen rechtvaardiging om de leidinggevende ambten in de kerk voor vrouwen open te stellen.

Maar, zoals Calvijn opmerkte bij 1 Timoteüs 2:12: God is soeverein en Hij kan in buitengewone omstandigheden doen wat ons niet is toegestaan. Hij gebruikte daarom Debora inderdaad op een bijzondere manier voor zijn dienst.

Mirjam

De tweede reden die de synode van Meppel gaf om de vrouw in het ambt van ouderling toe te laten is: 'Zij (vrouwen) konden daartoe (d.w.z. deelnemen

Woordvoester voor de HERE

in leidinggeven en opzicht uitoefenen) ook door God geroepen worden, zoals blijkt uit Micha 6:4, waar de Heer aan Israël voorhoudt: “Ik zond Mozes om u voor te gaan, ook Aäron en Mirjam.” Mirjams voorgaan in Israël verwijst naar een gebeurtenis die plaatsvond nadat de Israëlieten Egypte hadden verlaten, door de Rode Zee waren getrokken en de HERE de achtervolgende Egyptische strijdkrachten had verdronken. Toen ‘pakte de profetes Mirjam, Aärons zuster, haar tamboerijn, en alle vrouwen volgden haar, dansend en op de tamboerijn spelend. En Mirjam zong dit refrein: “Zing voor de HEER, zijn macht en majesteit zijn groot! Paarden en ruiters wierp hij in zee” (Ex. 15:20-21). Mirjam ging de vrouwen voor in zang. Zij wordt als ‘de profetes’ omschreven. Wat betekent dit? Waar het gaat om haar identiteit als profetes, is het mogelijk dat Mirjam openbaring van God ontving (vgl. Num. 12:2) zoals je zou verwachten van een profeet (vgl. Ex. 7:1-2), maar de Schrift geeft nergens aan dat zij publiek nieuwe profetie heeft verkondigd. De publieke actie van deze profetes was het zingen met een muziekinstrument en het aansporen tot de lof aan God.

Ook elders in de Schrift vinden we aanwijzingen dat het loven van God en het uitroepen van zijn grote daden profetie inhoudt. Neem Saul bijvoorbeeld. Hij kwam een groep profeten met muziekinstrumenten tegen, die profeteerden, en de Geest kwam op hem en hij profeteerde ook (1 Sam. 10:5-11). Dit profeteren kan het beste worden begrepen als een prijzen van God. Een ander voorbeeld dat genoemd kan worden, is toen David twee van Asafs zonen, Heman en Jedutun, afzonderde om leiding te geven aan de muziek in de tempel. Dit leidinggeven wordt dan omschreven als ‘het leiden van het profeteren’ en van de zangers wordt gezegd dat zij profeteerden toen zij de HERE dankten en loofden (1 Kron. 25:1-3). In lijn met de aard van deze muzikale dienst worden de leiders van de tempelzang zieners of profeten genoemd (1 Kron. 25:5; 2 Kron. 35:15) en de dichter Asaf wordt ook zie-ner of profeet genoemd (2 Kron. 29:30).

Mirjams profetische taak kan daarom gezien worden in haar dienst bij muziek en zang – een activiteit die ook met Debora geassocieerd wordt, de profetes, toen zij met Barak een loflied zong op Gods verlossing (Re. 5:1). En net als Debora gaf Mirjam als profetes de benodigde leiding aan Israël, samen met Mozes en Aäron (Mi. 6:4). Haar leiderschap was voor de vrouwen van Israël, omdat zij degenen waren die haar volgden (Ex. 15:20). In zijn preek over Micha 6 merkt Calvijn op dat zelfs hoe-wel Mirjam een vrouw was, God haar toch deze leiderschapsrol gaf, ‘zodat zij de vrouwen zou kunnen versterken’. In zijn commentaar op dit gedeelte merkt hij op dat ‘het een uitzonderlijk ding was toen God gezag aan een vrouw gaf (...) niemand mag dit enkele precedent als een normale regel beschouwen’. Inderdaad, hoe waar. Het is opvallend dat het Nederlandse besluit voorbijgaat aan het feit dat God Mirjam met me-

Voorgaan met zingen

laatsheid strafte toen zij het leiderschap van Mozes in twijfel trok (Num. 12). Bovendien is Micha 6:4 de enige keer dat Mirjam als leider naast Mozes en Aäron wordt genoemd. Zij wordt niet genoemd op andere plaatsen waar de HERE zegt dat Hij Mozes en Aäron als leiders zond (Joz. 24:5; 1 Sam. 12:8; Ps. 105:26). Haar leiderschap in het voorgaan van de vrouwen met zingen bij die ene uitzonderlijke gebeurtenis kan niet als argument dienen voor het bevestigen van vrouwen in de regerende en leidinggevende ambten van de kerk.

Oudere vrouwen die onderwijzen

Een derde argument voor de synode om het ambt van ouderling voor vrouwen open te stellen is: ‘Terwijl het Nieuwe Testament mannen als ouderen-oudsten noemt worden ook oudere-oudste vrouwen opgeroepen tot voorbeeld en zielszorg (Tit. 2:3-5).’ Het punt van dit argument lijkt te zijn dat terwijl oudere mannen tot ouderlingen worden geroepen (hun kwalificaties worden in Tit. 1 gegeven), oudere vrouwen in hoofdstuk 2 worden aangesproken en hun wordt opgedragen bepaalde dingen te doen, wat voor

de synode lijkt aan te geven dat zij ook een ambt hadden. Maar dit soort logica houdt geen stand. Na het geven van kwalificaties voor het ambt van ouderling in hoofdstuk 1 spreekt de apostel vervolgens verschillende groepen in de gemeente aan. Hij noemt eerst de plichten van oudere mannen: ‘oudere mannen moeten sober, waardig en bezonnen zijn, en gezond in het geloof, de liefde en de volharding’ (Tit. 2:2). De apostel vervolgt dan: ‘Oudere vrouwen moeten zich ingetogen gedragen, ze mogen niet kwaadspreken of verslaafd zijn aan wijn. Ze moeten goede raad weten te geven, en de jonge vrouwen voorhouden dat ze hun man en kinderen moeten liefhebben’ enz. (Tit. 2:3-5). Daarna spreekt de apostel de jongere mannen en de slaven aan (Tit. 2:6-10). Er is geen sprake van ambten in Titus 2. Hier geeft de apostel instructies aan de hele gemeente. Rechtvaardiging voor vrouwelijke ambtsdragers in kerkelijke ambten zoeken vanuit de vermaning dat oudere vrouwen een voorbeeld van christelijk gedrag voor anderen moeten zijn, houdt eenvoudig geen stand.

Junia en Priscilla

De vierde grond voor het besluit van de synode wordt als volgt geformuleerd: ‘Paulus’ aanduiding van Junia en haar man Andronikus als apostelen die veel aanzien genieten, Rom. 16:7, of van andere echtparen als zijn medewerkers, Rom. 16:3, en zijn vermelding van echtparen en van broer en zus, bij wie aan huis een gemeente samenkomt, Rom. 16:5,15, wekken de indruk dat man en vrouw in een gelijkwaardige positie samen leiding gaven in Christus’ gemeenten.’

Het is moeilijk te begrijpen hoe deze vierde grond ook maar enige steun aan de notie van vrouwelijke ouderlingen kan geven. In de eerste plaats is het voorstellen alsof Andronikus en Junia man en vrouw zijn, een echtbaar, meer zeggen dan wat in de tekst staat. Er staat dat zij mede-Joden waren, die met Paulus in de gevangenis waren. Bovendien is het lang niet zeker dat Junia (of Junias, zoals het ook geschreven kan worden) een vrouw was. Er zijn sterke argumenten om vast te houden dat het om een mannennaam kon gaan. Daar-

naast zal moeten worden vastgesteld wat precies met de term 'apostel' wordt bedoeld. Voordat we hierover spreken, moet worden opgemerkt dat de tekst niet alleen maar kan worden vertaald met 'zij zijn mannen onder de apostelen in aanzien' maar ook met 'zij (Andronikus en Junia) zijn in aanzien bij de apostelen' (Rom. 16:7). De vertaling dat zij apostelen waren, is een uitleg van de Grieken, maar andere vertalingen die Junia's identiteit als apostel weglaten, zijn ook mogelijk en kunnen in feite heel goed de voorkeur hebben.²

Dus wat betekent de term 'apostel' hier nu? Benadrukt moet worden dat die verschillende dingen kan betekenen. Het hoeft niet te verwijzen naar het apostolische ambt zoals Paulus had. De eerste betekenis van de oorspronkelijke Griekse term is 'gezant' of 'afgevaar-

als de vertaling 'onder de apostelen' wordt gekozen. Per slot van rekening werden de apostelen allen persoonlijk door Christus gekozen. En het waren allemaal mannen.

Kortom, Romeinen 16:7 kan niet gebruikt worden als bewijs dat er een vrouwelijke apostel in Paulus' dagen was. Er zijn te veel onzekerheden om deze claim neer te leggen.

De synode heeft ook aan een echt-paar gerefereerd dat in Romeinen 16:3 wordt genoemd, namelijk Priscilla en Aquila. Dit christelijke paar had Apollos in Efeze apart genomen 'en zij legden hem uit wat de Weg van God precies inhield' (Hand. 18:26). Dit was duidelijk privé-instructie en geen officieel kerkelijk werk. Priscilla nam geen deel aan het onderwijs aan Apollos als vrouwe-

Priscilla en Aquila

digde'. Paulus gebruikte het in deze zin in 2 Korintiërs 8:23 en Filippenzen 2:25. Dus waarom zou hij het hier ook niet in de zin van 'gezant' gebruikt hebben? Het wijst er wel op dat dit het geval is,

lijke ambtsdrager (vgl. 1 Kor. 16:19). De verwijzingen van de synode van Meppel naar Romeinen 16:5 en 15 bewijzen niets wat betreft vrouwen in kerkelijke ambten in de apostolische kerk.

Conclusie

We krijgen de indruk dat de synode van Meppel besloten had het ouderlingenambt voor de vrouw open te stellen als gevolg van de druk vanuit kerken die beïnvloed zijn door de huidige egalitaire cultuur. Zij hebben daarom naar bijbelse gronden gezocht om dat te laten gebeuren. De synode kwam er ten slotte toe zich aan strohalmen vast te klampen, iets wat iedere onbevooroordeelde lezer van de Schrift uit het bovengenoemde bewijs kan opmaken. Bovendien is de klaarblijkelijke weigering van de synode om het volle gewicht van het duidelijke apostolische onderwijs over de vereisten voor mannelijk ouderlingschap in de kerk (1 Tim. 3 en Tit. 1) mee te laten wegen in het besluitvormingsproces, onredelijk, een weigering die niet te verdedigen is. De synode kwam er ten slotte toe vrouwen voor het ambt van ouderling aan te bevelen, wat in strijd is met de duidelijke leer van de Schrift.

Dr. Cornelis Van Dam is emeritus hoogleraar Oude Testament aan het Canadian Theological Seminary in Hamilton, Ontario. Het artikel verscheen in Clarion (Canadees gereformeerd magazine) van 28 juli 2017, p. 423-426, en in vertaling ook op www.eeninwaarheid.info (23 sept. jl.). De Nederlandse vertaling is van Riet Sollie-Sleijster.

Noten:

- 1 Zie vooral Al Wolters, 'IOYNIAN (Romeinen 16:7) en de Hebreeuwse naam Yehunni', in: *Journal of Biblical Literature* 127 (2008), p. 397-408.
- 2 Voor een samenvatting van het debat en de verdediging van de vertaling 'well-known to the apostles' (in aanzien bij de apostelen) of iets daaraan gelijk, zie Michael Burer, 'Romeinen 16:7 as "Well Known to the Apostles": Further Defense and New Evidence', in: *Journal of the Evangelical Theological Society* 58 (2015), p. 731-756. ESV (2016) en NET Bible (2005) vertalen 'well known to the apostles' (in aanzien bij de apostelen); Christian Standard Bible (2017) vertaalt 'noteworthy in the eyes of the apostles' (opmerkenswaardig in de ogen van de apostelen).

Balans van verdriet

Als minister Edith Schippers tegenover het *Nederlands Dagblad* verklaart dat zij zich zorgen maakt over de toenemende vraag naar abortus, is haar zorg van een ander soortelijk gewicht dan bijvoorbeeld de zorg van een moeder om haar doodzieke kind. De ene zorg is niet de andere. Het ene verdriet is ook niet het andere.

Na de stemming op de generale synode over het onderwerp M/V was er bij de voorstanders geen sprake van een uitgelaten blijdschap. Het verslag sprak van een ingetogen sfeer, omdat er begrip was voor de kleine groep broeders die verdriet hadden vanwege de uitslag.

Intussen hebben gesprekken over de volledige opstelling van de ambten voor zusters de neiging zich alleen nog te focussen op de gevolgen van het gewraakte synodebesluit. Het blijkt namelijk moeilijk nog een goed gesprek te krijgen over de argumenten die ten grondslag liggen aan deze koerswijziging van 180 graden. De landelijke oproep om toch vooral liefdevol naar elkaar te blijven luisteren wordt door menigeen ervaren als een oproep om nog wat geduld te hebben met degenen die 'nog niet zo ver zijn'. Het aandragen van tot voor kort helder geachte bijbelteksten kan niet meer rekenen op een welwillend gehoor. Het gaat immers niet meer om wat er geschreven staat in de Bijbel, maar om wat er bedoeld is. Een echt gesprek komt zo niet op gang. We spreken niet meer dezelfde taal. We hebben dezelfde Bijbel, maar we lezen deze niet meer op dezelfde manier.

In dat licht merk ik bij mezelf en ook bij anderen een soort terugtrekkende beweging. Nu eigen argumenten niet meer lijken aan te komen bij de ander, nu begrippen als 'gelijkwaardig' en 'gelijk' bij velen gewoon uitwisselbaar zijn geworden, gaan gevoelens heel gemakkelijk de plaats innemen van argumenten.

Regelmatig is mij toevertrouwd hoe blij en dankbaar men was met het besluit van de synode. Eindelijk mogen ook zusters in de gemeente hun gaven volledig inzetten! Niet altijd is er bij zo'n intieme ontboezeming de gelegenheid om de geventileerde blijdschap met wat deugdelijke argumenten te temperen. Bij mijzelf en bij anderen merk ik dat het onthullen van

eigen, wat minder blijde gevoelens in ieder geval enig

effect sorteert. Het dringt weer even door dat er in de kerken echt ook nog mensen zijn die oprecht verdriet hebben vanwege de besluiten van de synode.

De reactie op het uitspreken van eigen verdriet is misschien voorspelbaar, maar toch ook veelzeggend. Ik hoorde meer dan eens: 'Jammer; vervelend dat jij er verdrietig om bent. Daar heb ik alle begrip voor (!??). Maar ja, als de synode anders besloten had, dan was ik verdrietig geweest. En natuurlijk, als mensen hierom de kerk verlaten is dat best verdrietig, maar weet jij hoevelen vroeger de kerk verlaten hebben omdat zusters niet dezelfde ruimte kregen als de broeders?'

Ja, dan staan we quitte, nietwaar? De ene groep is zelfs meer dan twintig eeuwen lang verdrietig geweest. Nu is de andere groep aan de beurt.

Is het waar dat we het ene verdriet zo ongeveer kunnen wegstrepen tegen het andere? Soms vraagt de Here iets van ons, mensen, wat je verdrietig kan maken. Twintig eeuwen lang zijn er vast wel zusters geweest die verdriet gehad hebben vanwege hun positie in de gemeente. Maar zij droegen dit verdriet omwille van de Here. Toen stonden er mannen en vrouwen op, die vaststelden dat de Here zusters helemaal niet een andere positie geeft als broeders. En vanaf dat moment was hun verdriet niet meer omwille van de Here, maar vanwege een door mensen opgelegd juk. Verdriet vanwege onrecht, dus. En dat laatste zou mij eigenlijk dubbel verdrietig moeten maken. Ook ik zou immers zusters in de weg hebben gestaan om hun gaven volledig te kunnen inzetten.

Ons menselijke verdriet kunnen we beter maar niet naar voren brengen in de plaats van echte argumenten! Verdriet is zo relatief en ook niet altijd zuiver. We zouden ons misschien eens moeten afvragen in hoeverre de Here verdrietig is door ons omgaan met zijn Woord dat toch niet anders dan helder wil zijn en een licht op ons pad.

Hoe lijden verbreedert

‘... in het besef dat aan de broederschap in jullie wereld soortgelijk lijden wordt opgelegd.’

(1 Petrus 5:9, eigen vertaling)

Elk jaar publiceert Open Doors een zogeheten ‘ranglijst christenvervolging.’ Noord-Korea staat stevast aan de top. Verder toont de wereldkaart een brede strook christenvijandige landen vanaf het Midden-Oosten naar Azië: Saudi-Arabië, Syrië, Irak, Iran, Afghanistan, Pakistan en tegenwoordig ook India, waar het extremisme toeneemt.

Maar christenvervolging gaat West-Europa niet voorbij. Een Frans dorpje werd in de zomer van 2016 opgeschrikt, toen twee moslimjongeren priester Jacques Hamel vermoordden in zijn eigen kerk. Met kerst zijn negentigduizend agenten ingezet om kerkgebouwen in heel Frankrijk te beveiligen tegen terrorisme. Hier in Nederland duiken herhaaldelijk berichten op dat christelijke asielzoekers geïntimideerd worden door hun oorspronkelijke landgenoten. Christenen in West-Europa zullen het de komende decennia moeilijker krijgen, waarschuwt Open Doors. We moeten ons niet blindstaren op zichtbare vervolging en ook oog hebben voor vervolging in de privésfeer, zoals uitsluiting en discriminatie. Religie komt in het publieke domein steeds meer onder vuur te liggen. Christenen worden tegenwoordig gemakkelijk op één hoop gegooid met radicale moslims onder het motto: zie je wel, geloof brengt niets goeds.²

Lijden is niet vreemd

In zijn afscheidswaarden waarschuwde Jezus zijn leerlingen al voor de haat van de wereld: ‘Denk aan wat ik ge-

zegd heb: een slaaf is niet meer dan zijn meester. Ze hebben mij vervolgd, dus zullen ze ook jullie vervolgen’ (Joh. 15:20a). Wie Jezus volgt, wordt vervolgd. Vandaar dat de apostel Petrus schrijft: ‘Wees niet verbaasd dat jullie als christenen moeten lijden. Wat er met jullie gebeurt, is niet vreemd’ (1 Petr. 4:12, BGT).

Door de eeuwen heen hebben christenen te lijden gehad vanwege hun geloof. Soms in de vorm van door de staat georganiseerde vervolgingen, met bijvoorbeeld opsluiting in de gevangenis of een werkkamp, martelingen, verkrachtingen en executies. In de Romeinse tijd werden christenen voor de leeuwen gegooid. De beelden uit 2015 van de onthoofding van 21 koptische christenen door IS-strijders staan op ons netvlies gebrand.

Vaker nog kregen christenen te lijden door discriminatie en uitsluiting. Dat was al zo bij de lezers van Petrus. Sinds hun bekering hadden zij zich losgemaakt uit het heidendom. Hun veranderde levensstijl werd vreemd gevonden door hun sociale omgeving. ‘U hebt al genoeg tijd verspild aan allerlei zaken waarin de ongelovigen plezier hebben: losbandigheid, wellust, dron-

kenschap, bras- en slemppartijen en verwerpelijke afgodendienst. Zij vinden het vreemd dat u niet langer meedoet aan hun liederlijke uitspattingen en ze spreken daarom kwaad over u’ (1 Petr. 4:3-4).

Christen-zijn wordt ook tegenwoordig in Nederland vaak achterlijk gevonden. Geloven doe je maar thuis. In dat opzicht staan we weer heel dicht bij de eerste christenen. Laat niemand opkijken van wat ons overkomt: daar is niets vreemds aan.

Lijden kan verbreederen

Een gevolg van lijden is isolement. Je trekt je terug, want je denkt dat niemand je begrijpt of kan helpen. Petrus waarschuwt zijn lezers voor blikvernauwing: denk aan jullie broeders en zusters in de wereld. Hij gebruikt het woord ‘broederschap’ (Grieks: *adelphotès*), dat binnen het Nieuwe Testament alleen in deze brief voorkomt en wel tot twee keer toe.³ Petrus ziet christenen als een grote familie van broers en zussen. Kerkelijke gemeenschapsvorming hoorde bij de opdracht die hij van Jezus gekregen had: als je tot inkeer gekomen bent, versterk dan je broeders en zusters (Luc. 22:32). ‘Versterken’ past precies bij een lijdenssituatie: dan heeft men behoefte aan ondersteuning (Grieks: *stèrizein*: 1 Tess. 3:2 en 13; 1 Petr. 5:10). Petrus was dus de aangewezen man om de christelijke broederschap te ondersteunen. Dat heeft hij gedaan als woordvoerder van de apostelen in Jeruzalem, waarbij hij zelf in de gevangenis

terecht kwam, en door de twee bemoeidigende brieven te schrijven die in het Nieuwe Testament staan.

Broederschap is meer dan lotsverbondenheid. Christenen zijn geen lotgenoten maar geloofsgenoten. En dat niet als bloedverwanten maar als geestverwanten. Gelovigen zijn kinderen van de Vader, die behoren tot Gods huisgezin (1 Petr. 1:14-16; 2:2 en 5; 4:17). In dat kader staat Petrus' oproep tot broeder-

liefde (Grieks: *philadelphia*: 1 Petr. 1:22; 2 Petr. 1:7). Vandaar ook zijn opdracht: 'Heb de broederschap lief' (1 Petr. 2:17). Hiermee bedoelt Petrus geen liefde voor individuele broeders en zusters, maar voor de geestelijke familie als collectief, inclusief christenen die zijn lezers nog nooit hadden ontmoet. Aan het slot van zijn brief gaat Petrus nog een stap verder door te wijzen op de wereldwijde geloofsgemeenschap: de broederschap in jullie wereld (wereldorde: Grieks: *kosmos*; 1 Petr. 5:9). Zijn lezers in Klein-Azië maakten deel uit van het Romeinse Rijk. Maar Petrus schrijft deze brief vanuit Babylon in Mesopotamië.⁴ Hij bevindt zich aan de overkant van de grens, in een totaal andere wereld. Of de Joods-christelijke gemeenschap in Babylon te lijden had, is niet bekend. Maar men kan wel met geloofsgenoten elders meelevend. Geestverwantschap kent geen grenzen.

'Lijden' staat in het meervoud: Petrus denkt aan diverse lijdenservaringen (Grieks: *pathèmata*). De omstandigheden konden plaatselijk en regionaal verschillen, maar de ervaringen waren gelijksoortig en overal herkenbaar. Men wist van elkaar blijkbaar wat christenen zoal meemaakten in Klein Azië, Griekenland of Israël. Laten we gebroederlijk optrekken, aldus Petrus. Elkaar ondersteunen met gebed en/of met daadwerkelijke hulp. Succes verdeelt, terwijl lijdenservaringen een band kunnen scheppen, troosten, relativiseren, kortom: verbroederen.

De oecumene van het lijden

Met oecumene wordt de eenheid van de kerk over heel de wereld bedoeld.

De geschiedenis heeft geleerd dat kerkscheuringen vaker voorkomen dan kerkelijke hereniging. Lijden lijkt geen goed lijmmiddel bij problemen. Toch is het bevorderlijk voor de eenheid van de kerk. Terwijl we gewend zijn elkaar de maat te nemen als het om kerkelijke praktijken gaat, ontstaat er existentiële verbondenheid zodra mensen hun leven moeten riskeren voor hun geloof. Daarmee worden die kerkelijke praktijken niet onbelangrijk, maar

Meer dan lotsverbondenheid

laten we nooit vergeten dat sommige medechristenen iets heel anders aan hun hoofd hebben.

De christelijke Armeniërs hebben zwaar te lijden gehad van de Turkse islam. Toen paus Franciscus de patriarch van de Armeense kerk ontmoette, sprak hij over de oecumene van het lijden: 'Het lijden van christenen in de laatste decennia heeft ook gezorgd voor een unieke en onschatbare bijdrage aan de eenheid onder de discipelen van Christus. Zoals in de vroege kerk het bloed van de martelaren het zaad vormde van nieuwe christenen, zo is in onze tijd het bloed van vele christenen het zaad van eenheid geworden. (...) De oecumene van lijden en martelaarschap, de oecumene van het bloed is een krachtige roep om de weg te gaan van verzoening tussen de kerken, om besluitvaardig en in vertrouwen zich over te geven aan de werkzaamheid van de Geest.'⁵

Mede-lijden

Lijden en vervolging, Paulus kan erover meepraten. Ter vergelijking een tekst uit 1 Tessalonicenzen, waarschijnlijk de oudste brief die we van hem hebben, geschreven tijdens de tweede

zendingsreis. Samen met Silvanus en Timoteüs was hij overgestoken naar Europa. Zij verkondigden het evangelie in Tessalonica, de hoofdstad van het trotse koninkrijk Macedonië. Zo ontstond daar een christelijke gemeente. Maar al spoedig kwamen er politieke protesten van stadsgenoten, opgestoot door de Joodse gemeenschap. 'Paulus verkondigt een andere koning dan de keizer', luidde het verwijt. Enkele geweldsincidenten leidden tot het voortijdige vertrek van Paulus en zijn reisgenoten. Zij moesten de jonge gemeente achterlaten, terwijl die flink onder druk stond. Terugkijkend schrijven zij: 'Het is u vergaan, broeders en zusters, als Gods gemeenten in Judea die Christus Jezus toebehoren. U hebt even zwaar onder uw stadsgenoten geleden als zij onder de Joden' (1 Tess. 2:14). Judea staat hier voor Israël zoals Holland voor Nederland. Er waren ook gemeenten van Christus in het land Israël. Bestaande uit Messiasbelijdende

Joden, totaal andere mensen dan deze (althans hoofdzakelijk) geboren Grieken, in een andere situatie. Toch hebben zij gelijksoortige lijdenservaringen. De Tessalonicenzen hadden last van hun stadsgenoten, in Israël waren het ultraorthodoxe Joden die problemen maakten. Dat alles staat naast het lijden van de

gelovigen in Klein-Azië aan wie Petrus schrijft. Zo schept lijden saamhorigheid tussen mensen die een wereldwijde gemeenschap vormen: de christelijke broederschap.

Omdat wij in Nederland niet met zichtbare vervolging te maken hebben, is het lastig om met vervolgd christenen mee te leven. De brief aan de Hebreëën adviseert een bijzondere manier van mede-lijden die we in ons deel van de

wereld ter harte kunnen nemen: 'Bekommer u om de gevangenen alsof u samen met hen gevangenzat, en om de mishandelde als om mensen die net zo'n lichaam hebben als u' (Heb. 13:3). Dus als je zelf geen gevangene bent: stel je voor dat je samen met je broeders en zusters in de cel zit. En wie zelf niet mishandeld wordt: voel de verwondingen van je medechristenen in je eigen lijf. Probeer jezelf fysiek in hun situatie in te leven. Bekommer je om hen, dat is: ga zo mogelijk op bezoek in de gevangenis om gezelschap en verzorging te bieden, ook als dat voor jezelf risico's met zich meebrengt. Gevangenen waren in de oudheid afhankelijk van wat door vrienden werd meegebracht.

Lijden en mede-lijden zijn communicerende vaten. Hoe minder wij zelf te lijden hebben, hoe meer we met anderen kunnen mede-lijden. Laten we regelmatig bidden voor christenen in de verdrukking. Zij staan in de frontlinie en hebben onze gebedssteun nodig. Open Doors organiseert jaarlijks de nacht van gebed voor de vervolgte kerk, om onze biddende betrokkenheid bij deze medechristenen te stimuleren. Een kwestie van broederschap!

Lijden als gezamenlijke taak

Het gaat bij lijdenservaringen niet om losstaande incidenten, legt Petrus uit. Er zit iets achter, of beter gezegd: er zit iemand achter. We hebben te maken met een duivelse tegenstander, die rondgaat als een brullende leeuw, op zoek naar een prooi (vgl. Sef. 3:3). Je kunt ook geestelijk gesproken voor de leeuwen gegooid worden, zoals Paulus blijkbaar had meegemaakt, want hij was ervan overtuigd dat hij door de Heer uit de muil van de leeuw gered zou worden en veilig naar het hemelse koninkrijk zou worden overgebracht (2 Tim. 4:17-18).

De duivelse tegenstander is niet onoverwinnelijk. Verzet je tegen hem, zegt Petrus tegen al zijn lezers, bied weerstand. Tegenover de duivel als brullende leeuw staat immers de Leeuw uit de stam Juda uit het boek

Openbaring, de verheerlijkte Christus die het kwaad overwonnen heeft (Op. 5:5). In zijn kracht kan de duivel weerstaan worden door als gelovigen één front te vormen en te bidden voor wie ons vervolgen (Mat. 5:44). Samen staan we sterk.

Alsof u samen met hen gevangenzat

maken met de verborgen hand van God. Petrus schrijft subtiel dat het lijden 'wordt opgelegd' (Grieks: *epiteleisthai*, de passieve werkwoordsvorm duidt Gods handelen aan zonder dat zijn naam genoemd wordt). De Nieuwe Bijbelvertaling heeft 'onder hetzelfde leed gebukt gaan', maar mist daarmee de nuance van goddelijke leiding in het lijden. Niet dat God rechtstreeks verantwoordelijk is voor alles wat mensen vanwege hun geloof overkomt. Maar het is niet toevallig of zinloos. Hij houdt het op de een of andere manier in de hand.

Lijden ligt dus als een te volbrengen taak op onze schouders. Het is geen taakstraf maar komt als opdracht mee met onze roeping: christen zijn in deze wereld. Daarom verwachtte Jezus van zijn volgelingen de bereidheid om het kruis te dragen, oftewel hun leven op te geven. Zolang we onderweg zijn naar het koninkrijk, hoort lijden bij de navolging van Christus. Het doet pijn, maar ons geloof wordt erdoor gelouterd en we leren uitzien naar de wederkomst, schreef Petrus. Beschouw het niet als een schande, maar als een eer om te lijden vanwege de naam van Christus (1 Petr. 1:6-7; 4:14-16). Je bent geen passief slachtoffer en je bent ook niet alleen. Wereldwijd hebben gelovigen dezelfde opdracht meegekregen. We staan niet voor een onmogelijke opgave, aangezien God ons nooit zal belasten met een taak die te zwaar voor ons is (vgl. 1 Kor. 10:13). Laten we er dan gezamenlijk de schouders onder zetten.

Korte tijd lijden

Sterker nog: God, die de christenheid lijden als taak oplegt, is ook degene die er kracht voor geeft. Denk aan het woord van Jezus: 'Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden, want

voor hen is het koninkrijk van de hemel' (Mat. 5:10; vgl. Luc. 6:22-23). En Petrus komt met de volgende belofte: 'Maar al moet u nog korte tijd lijden, God, de bron van alle genade, heeft u geroepen om in Christus Jezus deel te krijgen aan zijn eeuwige luister. God zal u sterk en krachtig maken, zodat u staande zult blijven en niet meer zult wankelen. Hem komt de macht toe, voor eeuwig. Amen' (1 Petr. 5:10-11).

Ons lijden duurt betrekkelijk kort, vergeleken met de eeuwigheid (zie ook 1 Petr. 1:6). Binnenkort is de goede strijd gestreden en al ons leed geleden!

Noten:

- <https://www.opendoors.nl/vervolgdechristenen/ranglijst-christenvervolging/>.
- Nederlands Dagblad*, 11 januari 2017.
- Een mooi voorbeeld van eerder gebruik van de term *adelphotès* komt uit de Makkabeeëntijd, toen de Joden in hun onafhankelijkheidsstrijd steun zochten bij Rome en Sparta tegen de overheersing door koning Antiochus Epifanes. De hogepriester Jonatan stuurde een brief (1 Makk. 12:5-18) om de broederlijke vriendschap (vs. 10: *adelphotès kai philia*) met de Spartanen te vernieuwen: een vernieuwing van onze broederschap (vs. 17: *adelphotès*). Per brief antwoordde Sparta (1 Makk. 12:19-23): wij zijn broeders (vs. 20: *adelphoi*).
- De gangbare gelijkstelling van Babylon met Rome past wel bij het visionaire karakter van het boek Openbaring, maar niet als plaatsaanduiding van een apostolische brief. Na de Babylonische ballingschap was in Mesopotamië een grote Joodse gemeenschap achtergebleven (Hand. 2:9). Het is goed mogelijk dat Petrus daar een veilig heenkomen had gevonden (Hand. 12:17).
- <https://kerkinood.nl/actueel/oecumene-van-lijden-en-martelaarschap-brengt-eenheid>.

Wat Luther zei op de Rijksdag van Worms (1521)

Oude schoolplaat,
J.H. Isings

Rondblik
Harm Veldman

Op 18 april 1521 stond dr. Martin Luther voor de tweede dag in de hoogste vergadering van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie, de Rijksdag die dat jaar werd gehouden in Worms, in het Andreasstift bij de Dom.

Aanleiding voor Luthers aanwezigheid

Aanwezig waren de jonge keizer Karel V die zijn eerste Rijksdag hield en zes keurvorsten, verder alle belangrijke geestelijke en wereldlijke machthebbers binnen het rijk: 30 bisschoppen, 11 markgraven en 28 hertogen. Aanleiding voor deze zitting was de pauselijke bul van 15 juni 1520 (genoemd naar de beginwoorden *Exsurge Domine* [*Sta op, Heer*], naar Psalm 10:12) en die van 3 januari 1521 (met de beginwoorden *Decet Romanum Pontificem* [*Het behaagt de paus van Rome*]). In de eerste bul was Luther – wegens zijn permanente onwil om zijn leer te herroepen – met de kerkelijke ban bedreigd, in de tweede werd deze ban over hem voltrokken: de Wittenberger monnik was een ketter die geen plaats mocht hebben in de katholieke kerk.

De excommunicatie van Luther door de paus was een feit. Dat betekende tevens uitlevering aan het hoogste wereldlijke gezag dat hem dodelijk zou kunnen executeren. De kerk doodt niet

zelf, maar laat een dergelijk vonnis over aan de wereldlijke macht.

De 'ketter uit Wittenberg' eiste intussen weerlegging van zijn opvattingen op grond van de heilige Schrift. Maar de wereldlijke autoriteiten wilden hem die gelegenheid niet geven. Toch eiste de universiteit van Wittenberg het wel, daarin krachtig gesteund door keurvorst Frederik de Wijze. Deze vorst wist te bereiken dat Luther op de Rijksdag zou voorkomen. Daar zou hem de vraag gesteld worden of hij zijn door Rome veroordeelde geschriften wilde herroepen – verrassend: Luther had niet verwacht dat hem dit zou gebeuren. Hij kreeg op de eerste dag van zijn 'verhoor' (17 april) zelfs uitstel van zijn beslissing. Was er bij Luther nog onzekerheid? En was er bij de aanwezige vorsten al zo veel onuitgesproken sympathie voor zijn optreden? Hij kreeg ruimte! Daarna stelde hij zijn antwoordrede op voor de volgende dag, geschreven in het Latijn. De woorden die hij neerschreef, kregen een wervend karakter, waarmee hij trachtte te berei-

ken dat de rijksban (*Reichsacht*) niet zou worden afgekondigd. Maar het is de vraag of alle aanwezigen het Latijn wel zouden kunnen begrijpen. Tolken waren nodig om de woorden van Luther over te zetten in hun eigen taal. Karel V kende noch het Duits goed, noch het Latijn, Spaans was zijn taal.

Kernpunten van Luthers rede

De reformator van Wittenberg begon met de verklaring waarin hij de hoge heren van het rijk zijn dank betuigde voor de ruimte om op deze tweede dag te mogen optreden. Luther bestemde tegelijk zijn zaak als *een zaak van gerechtigheid en waarheid*. Daarom verzocht hij zijn gehoor om goede aandacht te schenken aan zijn betoog. Hij verklaarde dat zijn dienst aan de kerk tot nu toe in alle eenvoud was bedoeld om God te eren en om het juiste onderrecht te geven aan de christenen. Daarna bracht Luther naar voren dat de keizer hem de vorige dag twee vragen had voorgelegd, namelijk 'of ik de boeken erken als van mij zoals die met de titels genoemd werden, en of ik in de trant van deze werken verder zal gaan. Op de eerste vraag heb ik dadelijk het heldere antwoord gegeven, waarbij ik ook blij en in eeuwigheid blijven zal: Het zijn mijn door mij onder mijn

naam uitgegeven geschriften, voor zover niet bij het drukken door een list van een tegenstander of door betweterij iets aan mijn tekst veranderd of misvormd werd.' Luther hield dus rekening met falsificaties, die zou hij nooit erkennen als zijn werk.

Op de tweede vraag ging Luther in met de verklaring 'dat mijn geschriften niet allemaal van hetzelfde soort zijn. In sommige heb ik het geloof en de zeden zo eenvoudig en evangelisch uiteengezet, dat zelfs mijn tegenstanders moeten toegeven dat ze nuttig, onschadelijk en het waard zijn om door christenen gelezen te worden. Ook de pauselijke bul, hoe gruwelijk en grimmig op zichzelf, houdt enige van mijn geschriften voor onschadelijk, hoewel zij hoe absurd ook, veroordeeld zijn.' Luther stelt dan ook dat het niet wijs zou zijn te beginnen met een herroeping, 'want dan zou de waarheid die daarin te vinden is, ook veroordeeld worden; waardoor vriend en vijand kunnen stellen dat ik als enige datgene afwijs wat alle anderen eenstemmig belijden'.

De tweede categorie van Luthers geschriften bestond uit die werken die het pausdom en alles wat daarbij hoort, aanvielen. Door de pausen en hun medewerkers is veel goeds te gronde gericht. Het is, aldus Luther, een zo algemeen erkend gegeven dat alle mensen erover klagen: 'zij hebben het geweten van de mensen in boeien geslagen, mishandeld en tot de dood toe gefolterd.' Luther wees er niet zonder reden op dat al deze zaken ook sociaal en economisch veel nadeel veroorzaakten: have en goed werden door onvoorstelbare dwingelandij verzwolgen en uitgeput. 'Stel dat ik deze boeken zou herroepen, dan zou ik deze tirannie versterken en opende ik niet alleen de vensters, maar zette ook de deuren wijd open, zodat dit nog veel meer schade zou toebrengen. En juist deze herroeping zal de heerschappij van de ongeremde en straffeloze kwaaddoeners voor het arme volk nog veel onverdraaglijker maken en tegelijk de onderdrukking versterken, temeer daar men beweren kan dat dit alles gebeurt

Wat een uithangbord!

op het gezag van Uwe Majesteit en van het hele rijk. Lieve God, wat een uithangbord van schande, kwaad en dwingelandij!

Het derde soort boeken betroffen 'die ik geschreven heb tegen enkele privépersonen, met name hen die voor de roomse tirannie opkomen en het door mij geleerde geloof omverwerpen. (...) Ik erken, dat ik tegen deze lieder tekeer ben gegaan dan het mij als christelijke monnik betaamt. Ik werp mij niet op als heilige en disputeer niet over mijn leven, maar over de leer van Christus. Ook deze geschriften kan ik niet herroepen, want dan zouden tiran-

nie en goddeloosheid met een beroep op mij heftiger en zelfs machtig worden en tegen het volk van God woeden.' Luther vervolgt zijn betoog als volgt: 'Omdat ik slechts een mens ben en geen God, kan ik mijn geschriften alleen zo verdedigen zoals mijn Heer Jezus Christus zijn leer verdedigd heeft. Toen Hij voor Annas over zijn leer bevroegd werd en zijn dienaar Hem in het gezicht sloeg, zei Hij: "Heb ik onjuist gesproken, wil het dan bewijzen dat het onjuist is." Als de Heer, zich bewust wetend dat Hij zich niet kan vergissen, bereid is zelfs van een nederige knecht een getuigenis te horen tegen zijn leer,

hoeveel te meer moet dan ik die een nietswaardige ben en zich alleen maar kan vergissen, daarom vragen en erop wachten of iemand tegen mijn leer een getuigenis wil uitspreken.' Luther verklaart daarbij dat hij zich uit het evangelie en de profeten wil laten leren over zijn fouten en dat hij die wil herroepen en dat die boeken dan in het vuur geworpen worden.

Dat er tweedracht en strijd zijn ontstaan door Luthers optreden, beziet de reformator in de lijn van de woorden van Jezus: 'Ik ben niet gekomen om vrede te brengen op de aarde (...) maar het zwaard. Want ik ben gekomen om tweedracht te brengen tussen een man en zijn vader en tussen een dochter en haar moeder...' Zo wenst Luther niet dat Karel V ongelukkig wordt van alle strijd. Daarna wil hij zijn betoog voortzetten met voorbeelden uit de Bijbel van vorsten die zich juist wel tegen God verzetten en daardoor te gronde gingen. 'Ik heb gesproken.'

Luther kreeg toen te horen dat hij niet over de zaak zelf had gesproken. Daarom sprak hij nog enkele woorden: 'Als uwe Majesteit en uwe Hoogheden dan nu een eenvoudig antwoord verlangen, dan wil ik u dat zonder omhaal van woorden geven. Als ik niet door getuigenissen van de Schrift of met een gegrond betoog weerlegd word – want ik geloof niet in de paus en de concilies, het staat vast dat zij zich vaak vergist hebben en zichzelf hebben tegengesproken –, daarom ben ik door de door mij aangevoerde schriftwoorden overwonnen. En omdat mijn geweten gevangen is door het Woord van God, kan en wil ik niets herroepen, omdat het gevaarlijk en onmogelijk is iets tegen het geweten te doen. God helpe mij. Amen' (Martin Luther, *Ausgewählte Schriften*, hrsg. Karin Bornkamm und Gerhard Ebeling, Frankfurt am Main, 1982, p. 264-268).

Commentaar

1. De hier gegeven selectie van Luthers woorden is een keus die mijns inziens representatief mag worden genoemd. Wie het geheel wil lezen, zal de (Duitse) bronnen moeten raadplegen.

2. Luther had zijn betoog de dag van zijn eerste optreden voor de Rijksdag opgesteld. Het vertoonde een logische opbouw. Dat is een gegeven waarmee duidelijk wordt dat de hervormer niet overmand is geweest door emoties.
3. Luther maakte duidelijk onderscheid in zijn geschriften en knoopte daar zijn oordeel aan vast over de gewenste herroeping. Hij was niet van plan ook maar iets te herroepen.
4. De slotwoorden zijn hier weergegeven zoals die in de hier genoemde bron voorkomen. Wie denkt dat de woorden 'Hier sta ik, ik kan niet anders' eraan moeten voorafgaan, vindt weinig steun in de oudste bronnen – slechts één editie geeft die woorden; alle andere houden het op een kort besluit.
5. Luther heeft zich niet beperkt tot een theologische argumentatie, hij schonk ook aandacht aan de gevolgen van een mogelijke herroeping voor de onderdanen van de keizer en zijn vorsten. Daarmee liet hij merken dat hij goed op de hoogte was van de onrust in Duitsland en dat hij verwachtte dat verscheidene vorsten hem zouden willen beschermen tegen veroordeling en vogelvrijverklaring.
6. De Rijksdag van Worms was een historische gebeurtenis van de eerste orde: een nog jonge, onervaren keizer liet een monnik voorkomen die door de paus van ketterij was beschuldigd, en hij kreeg de ruimte om zich te verdedigen en zijn positie uit te leggen. Door zich alleen op de Schrift te baseren kreeg Luthers Reformatie veel wind in de zeilen. *Sola Scriptura!*

Reacties

Na het uitspreken van zijn slotwoorden riep Luther uit: 'Ik ben erdoor, ik ben erdoor!' Maar door zijn rede had hij dorst gekregen. Uitgerekend de rooms-katholieke hertog Erik van Brunswijk maakte een goed gebaar: hij liet zo gauw de omstandigheden het toelieten,

een kan fris Einbecker bier aanrukken, die Luther dankbaar accepteerde. Keurvorst Frederik van Saksen liet nog niets merken van erkentelijkheid tegenover Luther, maar aan zijn secretaris Georg Spalatinus liet hij zijn waardering wel merken: 'Hoe goed heeft pater doctor

Frederik de Wijze, Lucas Cranach

Martinus voor de keizer en alle vorsten en standen van het rijk gesproken, hij is mij veel te onverschrokken.' Spalatinus haastte zich om dit aan Luther door te geven. De hervormer was dankbaar voor de hulp van de Almachtige.

Hieronder volgt de tekst van de eerste reactie van de keizer op 19 april op het optreden van Luther. Hij begon met zijn plaats in de historie te benoemen: 'Ge weet, dat ik afstam van de allerchristelijkste keizers van de edele Duitse natie, van de koningen van Spanje, de aartsher-togen van Oostenrijk, de hertogen van Bourgondië. Zij allen zijn tot aan hun dood getrouwe zonen van de katholieke kerk geweest, verdedigers van het katholieke geloof, van de heilige gebruiken, decreten en gewoonten van de godsdienst.' En Karel V besloot als volgt: 'Nadat we gisteren hier de rede van Luther hebben gehoord, zeg ik u dat ik het betreur zo lang te hebben gearzeld tegen hem op te treden. Ik zal hem nooit weer horen. Hij moge zijn vrijgeleide hebben! Maar ik zal hem voortaan als notoire ketter beschouwen en hoop dat gij allen als goede christenen hetzelfde zult doen.'

Onrust in Worms; en erna

Luther kreeg het druk na zijn indrukwekkende rede op de Rijksdag. Nadat de nacht al onrustig was geweest met geschreeuw van medestanders van de keizer – zij wensten Luther op de brandstapel – verdrongen zich nu voor- en tegenstanders onder de geestelijken en de wereldlijke vorsten voor de deur van Luthers logement. Hier bleek dat zijn medestanders zich stevig wilden laten gelden. Zo lieten zij plak-katen drukken en tot in het keizerlijk verblijf brengen waarin tot oorlog werd opgeroepen. Maar de keizer lachte om deze dwaasheid. Men drong er wel bij hem op aan nog een keer met Luther te laten onderhandelen over een mogelijke overeenkomst. Daar werd nog heel wat energie in gestoken, maar Luther bleef bij zijn besluit. Hij wilde wel weer naar huis, in afwachting van het officiële antwoord van de keizer.

Na lang beraad kwam op 8 mei 1521 de voorlopige tekst van het *Edict van Worms* gereed, dat na nog op diverse punten te zijn gewijzigd, pas na de sluiting van de Rijksdag op 25 mei werd afgekondigd op 26 mei. In zeer uitgebreide bewoordingen werd bekendgemaakt dat Luther in de rijksban werd gedaan en dat er voor hem geen ruimte was om in het Duitse rijk zijn leer uit te dragen. Hij werd vogelvrij verklaard! Zijn boeken dienden te worden verbrand. Dat hij desondanks toch zijn werk voortzette, werd hem mogelijk gemaakt door zijn keurvorst, Frederik III, de Wijze. Luther werd nog voor de afkondiging van het Edict van Worms 'ontvoerd' naar het hooggelegen kasteel de Wartburg (bij Eisenach). Daar woonde hij een klein jaar in het geheim en werkte onder meer aan de vertaling van het Nieuwe Testament in het Duits. Daarna keerde Luther terug naar Wittenberg, hij bleef zich uit veiligheidsoverwegingen ophouden binnen de grenzen van Saksen.

Vogelvrij verklaard

Niet in Gods naam

Gelezen

Lucius de Graaff

Het thema 'religie en geweld' is heel actueel in deze tijd. En dat heeft alles te maken met het moslimterrorisme van de laatste decennia. Er zijn al veel boeken verschenen over dit onderwerp. Terwijl de ene auteur beweert dat religie niets met geweld te maken heeft, is de andere van mening dat religie bij uitstek de bron is van al die ellende in deze tijd.

Rabbi Jonathan Sacks heeft in het boek *Niet in Gods naam* zijn visie uiteengezet. Het is een leerzaam boek dat alle aandacht waard is.

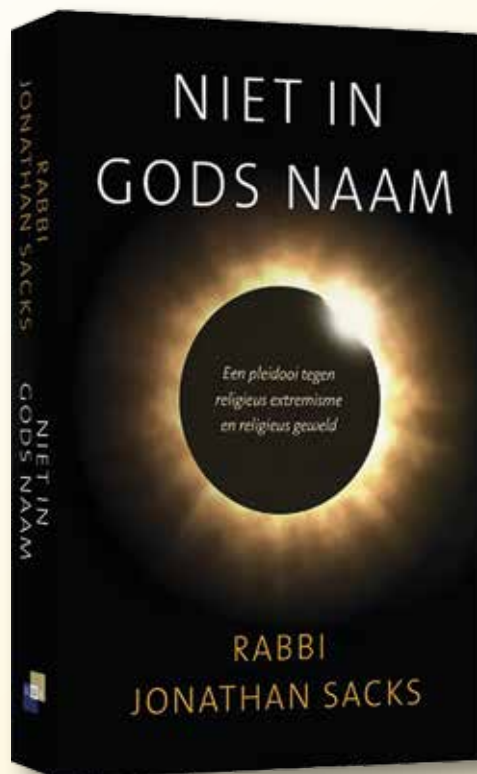
Monotheïsme en intolerantie

Karen Armstrong heeft in haar boek *In naam van God* stelling genomen tegen de overtuiging dat religie altijd wel tot geweld moet leiden. Dat is, vindt zij, een veel te algemene uitspraak. Er kunnen volgens haar wel vormen van religie zijn die onverdraagzaamheid in de hand werken. In haar boek *Een geschiedenis van God* wijst ze naar het monotheïsme, het geloof in de ene godheid. Volgens haar is intolerantie het typische kenmerk geworden van jodendom, christendom en islam. Het geloof in de ene godheid gaat namelijk gepaard met de overtuiging dat de gelovigen tot het 'uitverkoren volk' behoren. En die overtuiging leidt alleen maar tot ellende. Rabbi Sacks gaat hierop uitgebreid in aan de hand van geschiedenissen uit het Oude Testament (door hem aangeduid als de Hebreeuwse Bijbel).

Altruïstisch kwaad

In zijn boek introduceert rabbi Jonathan Sacks de uitdrukking *altruïstisch kwaad*. Altruïsme is het tegenovergestelde van egoïsme. Het is de gerichtheid op het belang van de ander. Met altruïstisch kwaad bedoelt Sacks het geweld dat in de naam van een godheid wordt uitgeoefend. Geweld

dat nodig is om mensen te verlossen uit hun duisternis. Je zou het kunnen omschrijven als een 'Gode welgevallig werk'.

Daarbij blijft de vraag actueel hoe mensen elkaar in die strijd de meest vreselijke dingen kunnen aandoen. Volgens Sacks heeft dat te maken met het dualisme van de 'goede gelovige' enerzijds en de 'slechte ongelovige' anderzijds. Dit dualisme kan pathologische, ziekelijke vormen aannemen. Dan wordt het een tegenstelling tussen goed en kwaad, licht en duister. En wanneer het zover komt, wordt de ongelovige niet alleen zwart gemaakt, maar ook gedemoniseerd en ontmenselijkt. Dit kan leiden tot gruwelijke

moordpartijen zoals die door IS worden gepleegd.

Isaak en Ismaël

Volgens de auteur is er in het monotheïsme van het jodanisme, het christendom en de islam geen plaats voor het maken van zulke dualistische scheidingen. Ook de met het monotheïsme verbonden verkiezingsleer brengt dit dualisme niet met zich mee.

Het feit dat Isaak is uitgekozen, betekent nog niet dat Ismaël is verworpen. Ismaël krijgt ook een zegen mee. Het is zelfs zo dat Ismaël bij de lezers meer sympathie oproept dan Isaak. En het is heel bijzonder dat de halfbroers samen hun vader begraven (Gen. 25:8-9). De spanning tussen de halfbroers is geen tegenstelling geworden, laat staan in een pathologische vorm.

Ditzelfde patroon herhaalt zich in de strijd tussen Jakob en Esau. Ook tussen Jozef en zijn broers komt het uiteindelijk weer goed.

Uitverkiezing en altruïstisch kwaad

Jonathan Sacks laat dus zien dat monotheïsme plus de bijbehorende uitverkiezingsleer niet automatisch leidt tot geweld, zoals Karen Armstrong beweert in haar boek *Een geschiedenis van God*.

Sacks wijst erop dat er in de Hebreeuwse Bijbel sprake is van twee verbonden: het noachitische verbond dat met alle mensen is gesloten, met daarnaast het verbond dat speciaal is gesloten met Abraham en zijn nageslacht. Daarmee wordt voorkomen dat er diepe tegenstellingen ontstaan tussen het 'wij' van het volk Israël en het 'zij' van de (afgedwaalde) ongelovigen. God is zowel bij 'wij' als bij 'zij' te vinden. Op pagina 304 schrijft rabbi Sacks het volgende: 'Onze gedeelde menselijkheid gaat vooraf aan onze religieuze

verschillen. Alleen een abrahamitische theologie op die basis kan de afgoden van geweld en het streven naar macht verslaan.'

De auteur betreurt dat christendom en islam wel veel hebben 'geleend' van het jodendom maar niet 'het meest typerende kenmerk van het judaïsme', en dat is het 'onderscheid tussen het universele van God als Schepper en Soeverein van het universum, en het particuliere van het verbond, eerst met Abraham en daarna met Mozes en de Israëlieten' (p. 221).

Beoordeling

Terecht bestrijdt rabbi Sacks de stelling dat monotheïsme gecombineerd met een uitverkiezingsleer wel moet leiden tot intolerantie en geweld. Dat is zeker niet het geval binnen het jodendom. En ook niet binnen het christendom. Het is niet de bedoeling van God om het volk Israël en de christelijke gemeente in deze wereld te isoleren en op een 'troon' te plaatsen. Volk en gemeente zijn uitgekozen om te worden toegelust tot het brengen van het evangelie aan heel de wereld en zo tot een zegen te zijn. Deze verkiezing staat in de con-

text van de brede geschiedenis van de ene God en de mensheid.

Binnen de islam ligt dit mijns inziens duidelijk anders. In Koran 3,110 wordt tegen de moslimse gemeente (*oemma*) gezegd: 'Jullie zijn de beste gemeenschap die er voor de mensen is voortgebracht; jullie gebieden het behoorlijke, verbieden het verwerpelijke en geloven in God.' In combinatie met de tweederangs status (*dhimmi*-status) van joden en christenen proeven we hierin de pretentie van superioriteit, met alle gevolgen van dien.

Jonathan Sacks reikt veel stof tot nadenken aan. Zeker in het tweede deel van zijn boek, waarin hij een alternatieve uitleg van de verhalen in Genesis biedt. Zo schrijft hij dat de zegen die Jakob heeft gestolen van Esau, niet de verbondszege was. De 'gestolen zegen' ging over voorspoed, rijkdom en macht (Gen. 27:28-29). Isaak was helemaal niet van plan de verbondsbelofte over te dragen op Esau. En wanneer Jakob Esau weer ontmoet, geeft Jakob die 'eerste zegen' als het ware terug door zevenmaal voor Esau te buigen en veel van zijn bezit als geschenk aan te bieden. De verbondszege blijft exclusief voor

Jakob. En Jakob heeft die als 'tweede zegen' gekregen toen hij voor Esau moest vluchten. Toen kreeg Jakob van Isaak de belofte van veel nakomelingen en het land dat aan Abraham was beloofd (Gen. 28:3-4).

Jammer dat rabbi Jonathan Sacks in dit boek niet expliciet aandacht geeft aan de verovering van Kanaän in de weg van ernstig geweld. Zo blijft er ook bij een mooi boek altijd iets te wensen over.

N.a.v.: Rabbi Jonathan Sacks, *Niet in Gods naam. Een pleidooi tegen religieus extremisme en religieus geweld*, Utrecht, Kok, 2016, ISBN 978 90 435 2718 7, 352 pag., prijs € 22,50

113

STICHTING WOORD & WERELD

Op reis met Dietrich Bonhoeffer

Martin H. de Boer V.D.M.

Nog steeds valt in kranten en tijdschriften de naam Dietrich Bonhoeffer (1906-1945).

Onlangs verscheen er zelfs een glossy over hem met als ondertitel: 'Spion, predikant, held'. Hoe kan het toch dat hij bekend is gebleven? Wat boeit bij hem? Waarom worden nog steeds 'Bonhoefferreizen' georganiseerd? Zelfs jongerenreizen op touw gezet?

In dit cahier gaan we op zoek naar antwoorden. De reis brengt ons op bijzondere en schokkende plekken, zoals concentratiekamp Buchenwald en een chique villa aan de Wannsee in Berlijn. In de verte zien we vanuit Kloster Ettal Duitslands hoogste Alpentoppen.

Steeds worden we gedwongen na te denken over wat deze christen ons heeft willen zeggen. Al reizend kunnen we begrijpen waarom tot vandaag toe mensen geboeid zijn door zijn leven en werken. We gaan ontdekken hoe hij ook ons kan inspireren om midden in de wereld christen te zijn.

Kom: ga mee op reis. Zeker weten dat deze tocht onvergetelijk zal zijn en blijven.

M.H. de Boer te Tolbert is emeritus predikant van de Gereformeerde Kerk Hoogkerk.

Prijs bij abonnement € 9,50. Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,95

Bestel via www.woordenwereld.nl/klantenservice (ook voor een abonnement)

Nieuw!

Zo kan het gaan

Ik werd getroffen door het volgende wat ik las:

*'Het geloof betekende vroeger voor mij alles.
Het was voor mij geen echte zondag,
als ik niet naar de kerk was geweest.
Ik heb ook vaak steun gehad aan het geloof
en ook wel aan de kerk
als ik weer eens door een dal ging in mijn leven.*

*Maar als je nu aan mij vraagt of ik geloof, dan weet ik het niet.
Ik kan niet zeggen, dat ik niet geloof in een God,
maar het is zo anders dan vroeger.
Ik heb zoveel vraagtekens gekregen.
Ik geloof ook niet meer in een leven na de dood.*

*Ik geloof wel dat de mens Jezus op aarde heeft rondgelopen,
maar ik geloof niet dat hij is doodgegaan als offer voor onze zonden.
Ik geloof wel dat hij een enorme voorbeeldfunctie heeft voor ons.
Het verhaal van de linkerwang en de rechterwang,
daar kunnen we wat van leren.
Voor mij is dat zo iets als een richtsnoer.'*

Gert Slings

Opgetekend uit *Zeeuwse Vrouwen* door Kees Slager, p. 130
Uitgeverij Den Boer/De Ruiter, 2009

Door de bovenstaande tekst werd ik geraakt.
Hier zie je in een paar zinnen hoe een mens kan losraken van God.
Aangrijpend.
Eerst betekende het geloof alles.
Toen kwamen de vragen en vraagtekens.
En een poosje later niet meer: Jezus die stierf tot verzoening van onze zonden,
maar Jezus als voorbeeld.

Waar hebben we dat vaker gehoord?
Is het zo niet bij duizenden kerkgangers gegaan?
Wie staat, zie toe dat hij niet valle!

Waarom grijpt God niet in?

Persrevue
Gert Schutte

Het *Reformatorisch Dagblad* heeft een rubriek 'Weerwoord'. Daarin worden argumenten pro en contra aangevoerd voor veel gestelde vragen of bij velen levende opvattingen. Deze wijze van bespreking kan helpen een conclusie te trekken, en dat doet de schrijver dan ook. In de krant van 11 mei 2017 kwam dr. J. Hoek aan het woord. Hij ging in op de vraag hoe je het geloof in een almachtige, liefdevolle God kunt volhouden, terwijl het kwaad in de wereld alleen maar voortduurt. Breekt die belijdenis niet stuk op de harde realiteit? Tegen de achtergrond van veel rampen en lijden in de directe omgeving en wereldwijd is dat een heel herkenbare reactie. Hoek reageerde er als volgt op:

Ja

Laatst sprak ik met iemand die jaren geleden belijdenis van het geloof heeft gedaan, maar nu niet meer in God gelooft. Ik vertelde hem dat we regelmatig in de eredienst zieke broeders en zusters aan de Heere opdragen in de gebeden, en hoeveel dit voor hen betekent. Hij haalde de schouders op. Ach, als die God almachtig is, dan hoeft Hij toch maar met de vingers te knippen om die mensen beter te maken? En waarom doet Hij dat dan niet?

Als God nu eens deze hele wereld met alle ellende in orde zou maken, dan is

het toch veel makkelijker om te geloven. Maar dat zie je ondanks alle gebeden toch niet gebeuren? Hongersnoden, oorlogen, geweld, dodelijke ziekten gaan gewoon door. Waar blijven we dan met ons geloof in een liefdevolle, almachtige God? God lijkt eerder onmachtig in deze wereld. Er mag zoveel ongestraft gebeuren. Denk alleen maar aan alle spot en hoon in de media met de Heilige. Of aan het martelen van onschuldigen, onder wie kinderen.

Nee

Het christelijk geloof zegt: om in deze wereld de almachtige God te zien, moet je allereerst bij het kruis van Golgotha zijn. Kijk, daar hangt onze God! De spotters – theologen en geestelijke leiders voorop – roepen dat Hij anderen wel heeft verlost, maar Zichzelf niet verlossen kan. Als de Christus, de Koning van Israël, van het kruis zou afkomen, dan zouden ze wel gaan geloven (Mark. 15:31). Een mens die vastgespijkerd is aan een kruis en dodelijk vermoeid, kan zichzelf onmogelijk redden. Maar... de middelste Gekruisigde is de Zoon van God, de Heere der heerlijkheid zelf. Hij kan inderdaad zomaar van het kruis afkomen en in één klap alle spotters vernietigen. Dan zullen ze eens zien wie er echt de baas is en in werkelijkheid alle macht heeft. Jezus deed dat niet. De

Almachtige knipte niet met Zijn vingers om alles in één keer goed te maken. Wij weten niet uit onszelf hoe de Almachtige behoort te handelen. Wij zien in Jezus de weg die God kiest. Dit is kenmerkend hoe de Almachtige het doet. Zo en niet anders is God de Almachtige onder ons, de Zoon die sprekend op de Vader lijkt. Wie Jezus aan het kruis ziet hangen in Zijn onmacht en weerloosheid, die heeft de almachtige God gezien. God is onder ons in het teken van het kruis. God is onder ons in concentratiekampen en gevangnissen, in martelcellen en gaskamers, in woestijnen vol uitgehongerde mensen, kortom in een wereld met ten hemel schreiend onrecht en ongeremde goddeloosheid.

De Koning van Israël, de Bruidegom van de Kerk, is de Gekruisigde. Zo is Hij op weg naar Pasen en naar een nieuwe hemel en aarde waarop gerechtigheid woont. Het valt voor ons niet mee om te leren God GóD te laten zijn – ook als Zijn weg duister is en onbegrijpelijk voor ons verstand.

Gods weg roept schrijnende waaroms op. Alleen aan de voet van het kruis beseffen we dat deze schijnbare onmacht van God Zijn liefdevolle overmacht is. Jezus wilde niet van het kruis af komen, en in die zin kon Hij het niet. Zijn macht liet het wel toe, maar Zijn liefde liet het niet toe. Hij wil Zichzelf niet verlossen

uit de pijn omdat Hij bezig is anderen te verlossen. Stervende bewijst Hij de Messias te zijn. Zo is Hij dé openbaring van Gods liefde en trouw, tegelijkertijd van Gods heiligheid in Zijn toorn tegen de zonde, én van Gods overwinning over de dood en alle duistere machten.

Dus

Het is niet Gods onmacht die Hem parten zou spelen. Veel meer komen Zijn grote liefde en taaie geduld aan het licht. De satan zet alles op alles, omdat hij weet dat hij toch het onderspit delft. God kan zich inhouden omdat Hij weet

dat Hij wint. Merkwaardig, de overpriesters en Schriftgeleerden in het Evangelie zeiden ongeveer hetzelfde als mijn gesprekspartner. 'Kom af van dat kruis, dan zullen wij geloven.' En als dat nu eens werkelijk gebeurd was, zouden ze dan geloofd hebben? Nee, dan zouden ze verteerd zijn door Gods Majesteit. Het is Gods liefde dat Hij nog altijd Zijn almacht inhoudt. Omdat het verlossingswerk nog altijd bezig is. Volbracht door de Zoon op Golgotha, maar nog werk in uitvoering door de Geest van Pinksteren. Als de Almachtige definitief orde op zaken stelt ('met de vingers knipt'), is het

heden van de genade voorbij. Dan wordt er geen spottende moordenaar meer bekeerd, zoals eens op Golgotha. Liefde is het, onuitputtelijke, goddelijke liefde eindeloos groot, waardoor tot op de dag van vandaag de boodschap van het Evangelie wereldwijd verkondigd wordt. Christus klopt aan de deur van zondaarsharten. Laat deze goddelijke liefde onze harten vermurwen en tot geloof en bekering brengen.

'Feitenvrije zones' in de Bijbel?

In de rubriek Weerwoord van 24 mei 2017 schonk dr. Pieter J. Lalleman aandacht aan een opvallend fenomeen. Hij was erop dat we tegenwoordig regelmatig begrippen tegenkomen als 'nepnieuws' en 'feitenvrije zones'. Het kan dan bijvoorbeeld gaan over de opwarming van de aarde of over de president van Amerika. Onlangs kwamen we het ook tegen bij de bewering, dat de opbrengst van de verkoop van kinderpostzegels mede ten goede zou komen aan de toepassing van abortus provocatus. Lalleman stelde dat veel mensen ook denken dat de Bijbel een feitenvrije zone is. Neem bijvoorbeeld Lucas. Hij presenteert zichzelf als een historicus die de feiten goed nagetrokken heeft (Luc. 1:1-4), maar ondertussen creëert hij zijn eigen feiten.

Ja

Zoals alle geschiedschrijvers vertelt Lucas in zijn evangelie en het boek Handelingen veel over de persoonlijke situatie van gewone mensen. Zijn verhalen gaan over personen als Zacharias en Elizabet, Martha, Maria en Lazarus, Filippus en Barnabas. De verhalen zijn kort en bevatten weinig details. We kunnen Lukas hier niet controleren. Over het wel en wee van gewone mensen uit het verle-

den hebben we simpelweg geen andere gegevens.

Ik geloof Lukas, maar een ander kan ervoor kiezen om dat niet te doen. Want hij is inderdaad geen neutrale feitenverteller. Hij wil de lezer overtuigen van de waarheid van het Evangelie van de dood en opstanding van Jezus Christus. En als je gelooft dat er geen wonderen kunnen gebeuren, moet je wel vraagtekens zetten bij sommige dingen die Lukas presenteert als historische feiten.

Nee

We kunnen Lukas wel natrekken wanneer hij schrijft over bekende personen.

En dat doet hij opvallend vaak en heel bewust. Neem bijvoorbeeld Lukas 3:1-2. Na de twee inleidende hoofdstukken begint daar het eigenlijke verhaal. Lukas dateert dit nauwkeurig door de machthebbers van dat moment te noemen: keizer Tiberius, stadhouder Pilatus en nog een paar anderen. Wij weten dat het vijftiende jaar van Tiberius ongeveer samenviel met ons jaar 29 na Christus. (Het hangt ervan af welk moment je neemt als begin van zijn regering, bijvoorbeeld de dood van zijn voorganger Augustus of zijn bevestiging door de senaat van Rome.) En dan blijkt dat al die andere personen inderdaad ook in het jaar 29 op de plaats waren die Lukas hen toeschrijft.

Lukas gebruikt een aantal malen de naam Herodes (zie bijvoorbeeld Luk. 1:5, 3:1 en Hand. 12:1-23). Je zou kunnen denken dat hij zich vergist: die koning zat toch niet altijd op de troon!? Maar dan blijkt dat de naam Herodes in drie generaties van de koninklijke familie voorkwam, en dat in elk van de bovengenoemde gedeelten een andere persoon is bedoeld, die door Lukas goed wordt gekarakteriseerd.

In Handelingen noemt Lukas weer veel hooggeplaatste personen en hij gebruikt veel titels van functionarissen. In allerlei plaatsen hadden lokale bestuurders ver-

schillende titels, maar waar wij dat kunnen controleren, gebruikt Lukas altijd de juiste namen en titels, zoals 'magistraten' in Filippi (Grieks 'stratēgoi', Hand. 16:20).

Een interessant geval betreft Thessalonica. Lukas gebruikt daar voor 'bestuurders van de stad' (Hand. 17:6, 8) het Griekse woord 'politarchoi'. In de 19^e eeuw kende men dat woord wel met betrekking tot andere steden, maar niet voor Thessalonica, en dus schreven kritische Bijbelgeleerden dat Lukas een verkeerde titel had gebruikt. Maar in 1876 werd er in Thessalonica een grote inscriptie gevonden met daarop de aanduiding 'politarchoi' voor de stadsbestuurders – en de kritiek verstomde. Zelfs seculiere historici roemen vaak Lukas' kennis van Klein-Azië en Griekenland. Als ik meer ruimte had, zou ik ingaan op de Romeinse consul Gallio (Hand. 18:12-17).

Waar we hem kunnen controleren, is Lukas een betrouwbare historicus die zijn feiten kent. Er zijn slechts twee uitzonderingen. Eén ervan is de volkstelling die hij noemt in verband met de geboorte van de Heere Jezus (Luk. 2:1-2). Voor een volkstelling in de tijd van

Cyrenius is (nog) geen bewijs gevonden in Romeinse bronnen, en ook werd Cyrenius pas in Syrië benoemd toen Jezus al een tiener was. Zit Lukas hier dus fout? Dat hoeft niet. Misschien wordt er alsnog bewijs gevonden. En zelfs als dat niet gebeurt, kan het bericht nog wel waar zijn. Een andere mogelijkheid is dat prof. Jakob van Bruggen gelijk heeft met zijn vertaling van Lukas 2:2: 'Deze telling vond plaats voordat Quirinius stadhouder was over Syrië.' Van Bruggen wijst er in zijn commentaar op Lukas ook op dat de kerkvaders Justinus, Tertullianus en Chrysostomus wel bewijzen kenden voor de volkstelling op bevel van Augustus.

Dus

De boeken Lukas en Handelingen zijn geen feitenvrije zones. Lukas heeft gezegd als historicus en wij kunnen hem vertrouwen wanneer hij verslag doet van het optreden van de Heere Jezus en de apostelen. Dat geldt dan zowel voor de grote gebeurtenissen zoals kruis en opstanding als voor de kleinere verhalen.

Tijd voor dogmatiek?

De Theologische Universiteiten van Apeldoorn en Kampen hebben een gezamenlijke onderzoeksgroep BEST (Biblical Exegesis and Systematic Theology). Docenten van beide universiteiten publiceren als leden van de onderzoeksgroep regelmatig goed toegankelijke artikelen over onderwerpen uit de geloofsleer. De Kamper universitair docent dr. Hans Burger deed dit in april 2017 naar aanleiding van de jaarlijkse conferentie van de onderzoeksgroep, die in het teken

stond van het verbond. Over dit thema is volgens Burger in Nederland in de afgelopen jaren weinig geschreven. In Amerika daarentegen worden er juist hevige discussies over gevoerd en verschijnen er ook op bijbels-theologisch

en exegetisch gebied genoeg nieuwe studies over. Hij vroeg zich af hoe het komt dat het thema 'verbond' zo op de achtergrond is geraakt. Het is de moeite waard hierover met Burger mee te denken.

Een reden zou kunnen zijn dat

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris W. Hindriks
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Dr. P. Boonstra
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Ds. S.M. Alserda
Ds. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. B. van Egmond
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalfsen
H. Boomstra, Den Helder, tekeningen/cartoons
A.C. Breen, Dunsborough, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Zwijndrecht
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Drs. B.P. Hagens, Soest
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Dr. W.F. Wisselink, Almelo
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk
Internet: www.woordenwereld.nl

Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar. Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:

www.woordenwereld.nl

2. schriftelijk:

Woord en Wereldabonneeservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn, woordenwereld@spabonneeservice.nl of naderbekeken@spabonneeservice.nl

3. Voor abonnees: 088 - 110 20 42

4. Of: 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement:

Via www.woordenwereld.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op

www.woordenwereld.nl/klantenservice

Kijk voor meer informatie en uitgebreide abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	€ 36,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 71,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,50
Nader Bekeken PDF	€ 21,50
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 31,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 41,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 38,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,95

Bankrekeningnummer: NL 75 INGB 0007 2255 58

Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso).

Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

er zo veel over verbond gepraat en geschreven is, dat je er zat van wordt. Tegelijk zou er ook wel eens een andere reden kunnen zijn: verbond is typisch een thema uit de geloofsleer, en nadenken over de geloofsleer (dogmatiek of systematische theologie) is niet populair. Spiritualiteit, het goede leven, een missionaire kerk, geloofservaring, de gaven van de Geest, gemeenteopbouw, kringwerk, leiderschap – zulke thema's deden het goed de afgelopen jaren. De relevantie is meteen duidelijk. Dogmatiek staat voor saai, theorie, overbodig. Maar als we de geloofsinhoud gaan

identiteit bepaalt, bevindt zich onder water. Je normen, waarden en overtuigingen. Daaronder zit nog een diepere laag, die van je zelfbeeld. De diepste laag gaat over je motieven en je drijfveren. Iedereen begrijpt dat je niet alleen moet nadenken over gedrag, vaardigheden en kennis. Ook normen en waarden zijn belangrijk; en nog belangrijker zijn je zelfbeeld en je drijfveren. Waar op de ijsberg bevinden zich de theologische hypes van de afgelopen jaren? En waar heeft de dogmatiek haar plek? De hypes, al die 'relevante' thema's, bevinden zich allemaal boven water. Zij

bondsleer raakt immers aan heel diepe vragen: Wie ben ik voor God? Hoe wil God met ons omgaan? Hoe ben ik met God en met mijn naaste verbonden? Hoe ben ik bedoeld door God, als mens geschapen om op God te lijken? Tegenwoordig hebben we het dan vaak over een persoonlijke relatie met God, of over een netwerk van relaties. Wanneer je vanuit het thema 'verbond' naar zulke begrippen kijkt, valt opeens op hoe individualistisch deze begrippen vaak worden ingevuld. Zomaar denken we al te menselijk over God, over onze relatie met God, en over onze relaties met

verwaarlozen en niet meer nadenken over dogmatische thema's, zouden we nog wel eens van een koude kermis kunnen thuiskomen. Ik ben bang voor een enorme kaalslag als het gaat om de geloofsinhoud.

Ijsberg

Geloofsleer is geen theorie. Dat ga je zien wanneer je nadenkt over identiteit. Identiteit wordt wel opgevat als een ijsberg. Het ijsbergmodel is van de Amerikaanse psycholoog David McClelland, en tal van anderen variëren ermee. Het topje van de ijsberg is zichtbaar: je gedrag, je vaardigheden en je kennis. Maar dat wat je

raken het topje van de ijsberg. Hoe gaan we aan de slag als kerk, als christenen? In de dogmatiek gaat het niet zozeer om kennis (ook onderdeel van het topje van de ijsberg) en ten diepste ook niet over normen, waarden en overtuigingen. In de dogmatiek gaat het over je zelfbeeld en je drijfveren. En dan vooral hoe God ons zelfbeeld en onze drijfveren verandert: niet meer gedreven door zonde, maar door Zijn Geest, dankzij de dood en de opstanding van Jezus Christus.

Gezindheid

Binnen de gereformeerde traditie is 'verbond' hier een sturend thema. De ver-

elkaar. Dan kijken, denken en leven we volgens de maatstaven van deze wereld. Niet vanuit de gezindheid van Christus. Het zou me veel waard zijn wanneer we als christenen tot ons laten doordringen wat psychologen, coaches en organisatieadviseurs al jaren weten. Het is kortzichtig er alleen maar bij stil te staan 'hoe we aan de slag gaan'. Dat gaat alleen maar over het topje van de ijsberg. Het is tijd voor dogmatiek.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken

www.woordenwereld.nl